

HEMBYGDSTRÖRELSEN OCH ARKIVEN

**En kvalitativ undersökning av hembygdsrörelsens
arkivverksamhet**

Sarah Gullberg

Examensarbete (30 högskolepoäng) i arkivvetenskap för masterexamen inom
ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Charlotte Hagström

År: 2024

Title

the Swedish Local Heritage Federation and the archives – a qualitative study on how the Swedish Local Heritage Organizations archives operate.

Abstract

The primary aim of this master's thesis is to provide a deeper insight into the archives of the Swedish Local Heritage Federation, and to what extent they can be compared to the established concepts of community archives. The secondary is to clarify differences between traditional archival institutions and the archives of the Swedish Local Heritage Federation to better understand how the latter operate.

An empirical foundation was created by sending out 108 qualitative questionnaires through strategic selection. They were sent out to four organizations from each region in which the Swedish Local Heritage Federation are divided. 36 of these were answered, 33%, and all respondents were anonymous.

The theoretical framework used was “the five principles”, a theory by Michelle Caswell summarized by what she has seen in the majority of community archives she has been studying throughout the years. These five principles are also what makes a successful community archive, according to Caswell. The theory was used to analyze the answers from the respondents and to better clarify to what extent the Swedish Local Heritage Foundation archives can be compared to community archives.

The results show there are a lot of similarities between community archives and the Swedish Local Heritage Foundation archives. It can be clearly stated that the Swedish Local heritage Foundation are like small communities, and they have archives. But there are two big differences. The lack of activism and their focus on protect and carry on the history, culture, traditions, memory, and cultural heritage are not typical for community archives. The similarities are of absolute majority, but community archives and the Swedish Local Heritage Foundation archives are not the same thing.

Differences between traditional archival institutions and the archives of the Swedish Local Heritage Federation exist, but they are too few to conclude anything other than that they do exist. There are both similarities and differences. Although,

this study helped clarify how the archives of the Swedish Local Heritage Federation operate.

Keywords

Archival science, the Swedish Local Heritage Federation, cultural heritage, power, community archives, community, participation, shared stewardship, multiplicity, activism, reflexivity, arkivvetenskap, Sveriges hembygdsförbund, kulturarv, makt, deltagande, gemensamt förvalterskap, mångfald, aktivism, reflexivitet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	3
1.2 Avgränsningar	3
1.3 Disposition	3
2. Begreppsförklaring.....	4
2. 1 Community	4
2. 2 Traditionellt och icke-traditionellt	6
3. Bakgrund och forskningsläge	8
3.1 De fyra arkivparadigmen	8
3.2 Hembygdsrörelsen	10
3.3 Community archives	14
4. Teoretiska perspektiv.....	19
4.1 Deltagande	19
4.2 Gemensamt förvaltarskap	20
4.3 Mångfald	20
4.4 Aktivism.....	21
4.5 Reflexivitet.....	22
5. Metod.....	23
5.1 Urval och tillvägagångssätt.....	25
5.2 Material	28
5.3 Etiska överväganden	28
6. Resultat och analys.....	31
6.1 Deltagande	31
6.2 Delsammanfattning deltagande.....	34
6.3 Gemensamt förvaltarskap	35
6.4 Delsammanfattning gemensamt förvaltarskap.....	38
6.5 Mångfald	39
6.6 Delsammanfattning mångfald	42
6.7 Aktivism.....	43
6.8 Delsammanfattning aktivism	49
6.9 Reflexivitet.....	50
6.10 Delsammanfattning reflexivitet.....	55
7. Slutsats.....	56
8. Diskussion	60
8.1 Vidare forskning	61
9. Källförteckning.....	63

1. Inledning

Jag har alltid varit intresserad av äldre ting. Fotoalbum, magnetband, kartor, anekdoter, klädesplagg; allting som har en historia eller en kontext som är lätt att till sig för att fantisera om en annan tid. När jag flyttade till min 1920-tals lägenhet i en bostadsrättsförening för snart fem år sen väcktes fascinationen för arkiv. I källaren fanns dessa skatter av sådant jag aldrig kunnat hitta i mina äldre släktingars hem. Något som verkligen kunde berätta om en plats och dess besökare. Protokoll från styrelsemöten, kassaböcker, tvättlistor, inbetalningsavier, fakturor; blandade med originalritningar över huset och gulnade skyltar om att “hyran erlägges på fredag kl. 18.30-19.30”. Jag lusläste alla protokoll som informerade om konflikter, ett och annat slagsmål, vattensador, inbrott, husfester, syföreningar, giftermål, födelsedagar och begravningar. Det är uppenbart att huset alltid har genomsyrats av en stark gemenskap. Jag tänkte: det här är sådant som måste bevaras för alltid! Men hur?

Den här typen av arkiv, som bevaras och underhålls ideellt av en grupp människor med ett gemensamt intresse, är ett fenomen som har exploderat de senaste åren. Det är framförallt vida spritt i anglosaxiska länder och begreppet som används är *community archives*. I Sverige har rörelsen inte fått lika stort genomslag, och varför så är fallet kan man bara spekulera i. Men kan man verkligen likställa min lilla förenings källararkiv med ett community archive, och vad är det i så fall som definierar ett sådant?

Främst grundas och drivs dessa i syfte att bevara något av intresse för medlemmarna, och skiljer sig från traditionella arkivinstitutioner. Som nämndes ovan är det mestadels ideellt arbete, och kretsar kring olika intressen. Något som har en lång tradition i Sverige och engagerar människor på samma vis är hembygdsföreningar. Enligt Sveriges hembygdsförbunds hemsida arbetar de med att “beskriva, dokumentera och tillgängliggöra gångna tiders spår och uttryck” (Sveriges hembygdsförbund, 2022). De olika föreningarna arbetar årligen med att ge ut egna böcker och skrifter för att sprida bygdens kulturarv. Även community archives producerar sitt egna material för att bättre representera sitt community. Ytterligare ett gemensamt drag är att hembygdsföreningarnas sätt att nyttja historia inte kommer från professionellt håll, att medlemmarna saknar formell utbildning och att engagemanget främst är en fritidssysselsättning (Eskilsson, 2008). Således kan det fastställas att hembygdsföreningars arkiv har flera likheter med community

archives. Förenklat kan man sammanfatta likheterna med att de drivs ideellt, kretsar kring ett specifikt intresse, och arbetar med klassiska arkivuppgifter.

En markant skillnad mellan community archives och hembygdsföreningars arkiv är det akademiska utrymmet som getts åt community archives. Mycket forskning inom arkivvetenskapen har ägnats åt att studera och förstå community archives; hur de verkar, dess uppkomst, bestånd och medlemmar. Sökningar i Lubsearch.se, en sökmotor för elektroniskt och tryckt material vid Lunds universitet, talar för sig själv; ”community archives” resulterar i 90 020 enheter, medan ”hembygdsrörelsen arkiv” endast ger ett resultat, och det är skriften *Arkivering: En handledning för hembygdsföreningar (2019)*, en form av guide i syfte att hjälpa hembygdsrörelsen med arkivering av sitt material. ”Community archives Sverige” ger noll resultat. Söker man på ”hembygdsförbund” får man 806 resultat, varav endast två av dessa är vetenskapliga artiklar, och de andra mest är olika utgivna skrifter och hyllningar till hembygdsförbunden, eller böcker om just bygden som plats eller dess intresse. Däremot finns det en handfull avhandlingar som tar ett större grepp på Sveriges hembygdsföreningar och till största delen behandlar dess uppkomst. Den här avsaknaden av vetenskaplig litteratur är anmärkningsvärd, då det finns hela 2060 föreningar i hela Sverige, med omkring 400 000 medlemmar (Sveriges Hembygdsförbund, 2023). De har drivits av intresse, engagemang, och känslan av gemenskap i över 100 år.

Baserat på de generella utmärkande egenskaperna hos community archives och hembygdsrörelsen verkar de ha mycket gemensamt. Men kan man verkligen klumpa ihop hembygdsrörelsens arkiv med community archives endast baserat på att de drivs av ideella krafter med ett gemensamt intresse, utan högre formell utbildning relevant för arkivet? Verkar dessa organisationer och föreningar likadant – och kan man i så fall skryta med att Sverige har jättemånga community archives? Det här är diskussioner som inte har fått ta plats inom arkivforskningen i Sverige, och som kan bidra med nya insikter till både hembygdsrörelsen och andra enskilda arkiv. Som nämndes ovan skiljer sig community archives från traditionella arkiv, och med det i åtanke är det av stor vikt att undersöka mer specifikt på vilket sätt hembygdsföreningars arkiv skiljer sig från traditionella arkiv. Det skulle bidra med ytterligare information i kartläggningen av hembygdsrörelsens arkiv.

1.1 Syfte och frågeställningar

Mitt primära syfte är att ge en fördjupad insyn i hembygdsrörelsens arkiv och i vilken mån de kan liknas vid det etablerade begreppet *community archives*. Det här kommer att bidra till den knappa forskning som finns i Sverige om *community archives* och arkiv som verkar ideellt. Vidare har lite akademiskt utrymme getts åt att studera hembygdsföreningars arkiv, varför jag anser det här vara av stor vikt att synliggöra. Det sekundära syftet är därför att tydliggöra skillnader mellan traditionella arkivinstitutioner och hembygdsföreningars arkiv för att bättre förstå hur de senare verkar. Studien är främst inriktad på hembygdsrörelsens arkiv och det är således de som kommer att undersökas med störst fokus. Mina frågeställningar är följande:

- I vilken mån kan hembygdsrörelsens arkiv likställas med *community archives*?
- Vilka skillnader kan urskiljas mellan å ena sidan traditionella arkivinstitutioner och å andra sidan hembygdsföreningars arkiv?

1.2 Avgränsningar

Studien bygger på uppfattningar om arkivet och föreningen hos de, på något vis, ansvariga för hembygdsföreningen. Detta för att de ansvariga har insyn i arkivet och dess uppbyggnad, samt föreningens tillvägagångssätt, och förhållande till övriga medlemmar, när det gäller arkivet. Jag har valt att avgränsa studien till den här gruppen som respondenter, och inte inkludera övriga medlemmar. Svaren som en kvalitativ enkät ger kan i viss mån begränsa studien, då den är mindre generaliserbar än en kvantitativ studie som bygger på siffror och statistik. Studiens fokus är dock att studera subjektiva, varierande svar som kan berätta något om hembygdsföreningars arkiv. Den stora variationen av material, upplevelser, arbetssätt, samt reflektioner gynnas av den kvalitativa metoden. De studerade föreningarna är begränsade till fyra föreningar inom varje region, eftersom alla 2063 föreningar skulle bli ett allt för omfattande material att analysera inom uppsatsens tidsram.

1.3 Disposition

Uppsatsens inledning ringar in forskningsproblemet och leder fram till syftet och frågeställningarna. I kapitel två ges en sammanfattande begreppsförklaring av begrepp som används kontinuerligt genom uppsatsen och som är viktiga för läsaren att förstå för fortsatt läsning. Kapitel tre tar ett större grepp på bakgrunden kring det berörda forskningsfältet och visar hur forskningsläget ser ut idag. I kapitel fyra

presenteras teoretiska perspektiv, följt av kapitel fem som behandlar den valda metoden, urval och tillvägagångssätt, material, samt etiska överväganden. Kapitel sex innehåller en sammanvävning av resultat och analys, och därefter, i kapitel sju, presenteras en sammanfattande slutats där frågeställningarna besvaras. Uppsatsen avslutas med kapitel åtta där en diskussion kring uppsatsen, samt på en något större nivå, förs. Även förslag till vidare forskning ges som en del av kapitel åtta.

2. Begreppsförklaring

2.1 Community

Begreppet *community* är ett av många ord som hämtats direkt från engelskan och blivit ett etablerat begrepp i Sverige. Under åren har definitionen av begreppet dock förändrats, som det ofta gör. Söker man på “community” i SAOL (Svenska Akademiens Ordlista) på internet ges definitionen “mötesplats på internet” (Svenska Akademiens Ordböcker, 2022). Vidare ger NE (Nationalencyklopedin) liknande definition “Community [...] är en mötesplats på internet. På en community träffas personer med samma intressen för att till exempel diskutera musik eller politik eller skaffa sig nya vänner” och “Community är engelska och betyder ‘gemenskap’” (NE Uppslagsverket, 2023). ISOF (Institutet för språk och folkminnen) besvarar en inkommen fråga i sin frågelåda som lyder “Hur böjer man *community*?” med “[...] en community, den communityn, flera communityer, de där communityerna [...] Eftersom det är ganska otympligt att böja *community* på svenska är ett alternativ att man i stället använder andra ord” varpå de rekommenderar “forum, intressegrupp, diskussionsgrupp, grupp, samhälle, samfund eller gemenskap” (Frågelådan i svenska, u.å). Det här indikerar att det är ett begrepp som numera är tillåtet att använda på svenska utan att ersätta med en svensk översättning. En allmän definition enligt källorna ovan är att det är en grupp som samlas kring något. SAOL och NE lägger tyngden på att det är just på internet dessa mötesplatser är lokaliserade. ISOF ger en bredare definition och inkluderar flera andra synonymmer, men nämner inte var dessa skulle vara belägna.

För att tydliggöra begreppet ytterligare kommer jag även att redogöra för engelska begreppsdefinitioner av *community*, som i viss mån skiljer sig från den svenska. Företaget Merriam-Webster, det äldsta ordboksförlaget i USA, ger tre olika definitioner: “a unified body of individuals: such as...”, “a social state or condition” och “society at large” (Merriam- Webster, 2024). Enligt Oxford English Dictionary är begreppet ett vanligt förekommande ord i engelskans skriftspråk, närmare bestämt ett av de 500 vanligaste (OED, 2023). Det här tyder på att det används

frekvent och har fått en stor spridning, med en markant bredare definition än i Sverige.

I flera vetenskapliga artiklar som behandlar community archives är det inte ovanligt att författaren försöker definiera hela begreppet *community archive* genom att först ta sig an *community*, dock med viss svårighet. Cossham och Welland (2019) inleder med "Defining community is potentially problematic", och fortsätter sedan med att citera en rad forskares olika beskrivningar. Cossham och Welland påpekar dock att det i kontexten av community archives inte går att likställa begreppet *community* med *samhälle*, eftersom arkiv som regelbundet samlar in handlingar om ett samhälle vanligtvis är en del av den statliga strukturen och existerar som en del av en lagstiftning om att denna ska finnas. Den breda definitionen Merriam-Webster föreslår är alltså inte applicerbar i forskningsfältet om *community archives*.

Vidare hävdar Brilmyer et al. (2019) att ett community alltid är temporärt, och aldrig oföränderligt; det formas konstant genom medlemmarna som måste förhålla sig till dåtiden och framtiden, samt reflektera över gruppens likheter och skillnader. Vad som definierar ett community är således inget beständigt utan förändras med tiden. Flinn (2007) beskriver det breda begreppet:

Definitions of what a 'community' might be are of course particularly complex and fluid and capable of multiple interpretations. Some definitions focus on locality, others on notions of shared beliefs or shared values producing a common purpose... However, it is also necessary to have a working definition of community as generally applied to the community archive movement. Some definitions refer to 'geography, culture, or common interest' but I prefer to be both broader and more explicit by referring to a community as a group who define themselves on the basis of locality, culture, faith, background, or other shared identity or interest. (Flinn, 2007:153)

Forskare har idogt tagit sig an uppgiften att beskriva vad ett community är, men Flinn är den enda som ger individerna frihet att själva definiera sig som de vill. Efter att ha redogjort för begreppets användning ovan, och påvisat att det finns tydliga skillnader i definitionen beroende på vilket språk som används, kommer jag att använda mig av det engelska begreppet. Alternativet skulle vara att använda NE's översättning, *gemenskap*. Det här är dock otillräckligt för att rymma den omfattande innebörden av *community*. För mycket av det mångfacetterade *community* går förlorat i översättningen. Jag kommer även att använda begreppet *community archives*, eftersom det inte finns något etablerat begrepp för detta på svenska.

2. 2 Traditionellt och icke-traditionellt

I Sverige finns det i grova drag två olika typer av arkiv: allmänna arkiv, vilka innehåller offentliga handlingar relaterade till myndigheter, samt enskilda arkiv som bildas utanför den offentliga sektorn av exempelvis företagsarkiv, föreningsarkiv och personarkiv (Edquist, 2018:18). De allmänna arkiven styrs av Arkivlagen (1990:782) och Riksarkivets föreskrifter (RA-FS) samt strikta regler om vad som är tillåtet att gallra. Det vedertagna synsättet är att allt ska bevaras, och att gallring är undantaget. Enskilda arkiv har däremot inga lagar eller föreskrifter att ta hänsyn till, vilket både har för- och nackdelar. Risken är att värdefullt kulturarv går om intet; fördelaktigt är däremot att begreppet *arkiv* fått en bredare betydelse, och material som inte anses vara praxis att bevara inom offentlig sektor bevaras. Således kan arkiv delas in i två typer, och både hembygdsrörelsens arkiv samt community archives faller under kategorin enskilda arkiv.

Antologin *Enskilda arkiv* (Hagström & Ketola (red.), 2018) har till syfte att i viss mån fungera som en handbok för hantering av enskilda arkiv, en form av guide. Begreppen *traditionella arkivhandlingar* och *traditionella handlingar* används genomgående i boken, vilket även jag kommer att göra i min studie för att skilja på vad som är *traditionellt* och *icke-traditionellt* i arkivsammanhang. Det anses råda ett visst samförstånd när det gäller skillnaderna mellan allmänna arkiv och enskilda arkiv bland de arkivforskare och arkivarier med lång erfarenhet som bidragit till boken. Enskilda arkiv är på många vis mer icke-traditionella än de traditionella allmänna arkiven som har en lång tradition av att bevara information, i motsats till enskilda arkiv, vilka är mer inriktade på att bevara kulturarv (Hagström & Ketola (red.) 2018). Ytterligare ett exempel på vad som anses traditionellt kontra icke-traditionellt är bevarande av föremål som ensam arkivalie (ibid.). I allmänna arkiv bevaras det i regel inga föremål, om det inte tillhör en traditionell pappershandling. I enskilda arkiv bevaras föremål självständigt som handlingar, exempelvis fanor, affischer, kläder och klubbor. Vidare har enskilda arkiv frångått klassiska arkivteoretiska normer om vad ett arkiv är och hur det uppstår (Edquist, 2018). I traditionell mening är ett arkiv bildat av handlingar som en arkivbildare skapat, men många enskilda arkiv har med avsikt skapat eget material för att fylla igen de luckor som saknas i arkiven (ibid.).

Det förekommer således en hel del tydliga skillnader mellan traditionellt och icke-traditionellt, där enskilda arkiv har en större frihet i sin hantering. De allmänna arkiven styrs av en mer traditionell syn på arkiv, med fokus på informationshantering, striktare definition av arkiv, samt vilka föremål som

bevaras. Terry Cook skriver i sin artikel "Archival science and postmodernism: new formulations for old concepts" (2001) att det finns traditionella arkivprinciper och att de utgår från proveniens, kontext, utveckling, och en handlings relation till andra handlingar. Den traditionella strukturen utgår ifrån en hierarki, men den icke-traditionella strukturen är inte lika fixerad, utan mer elastisk eftersom handlingar uppstår på andra sätt. De behöver inte längre vara länkade till redan existerade handlingar. Han menar även att det finns traditionell arkivbevaring, samt icke-traditionell arkivbevaring. Den traditionella syftar på "proper standards for the repair, restoration, storage, and use of the physical medium that was the record" (ibid. 20). I dag har den tekniska utvecklingen lett till att handlingar även existerar digitalt, och den icke-traditionella arkivbevaringen syftar på de digitala handlingar som kräver en helt annan hantering. Det fysiska föremålet spelar inte lika stor roll när det finns digitala system att hantera handlingarna i och man inte längre behöver oroa sig för hur de ska bevaras eftersom den frågan löses genom regelbunden migrering. Vidare har Caswell et al. i sin artikel "To Suddenly Discover Yourself Existing: Uncovering the Impact of Community Archive" (2016) undersökt hur en marginaliserad grupp i samhället får ta del av sin historia i ett digitalt community archive efter många års exkludering från traditionella arkivinstitutioner. Flera reaktioner vittnar om "frustration with traditional archival organizational structures based on provenance" (ibid. 69).

Sammanfattningsvis skiljer arkivarier och forskare på vad som anses vara traditionellt och icke-traditionellt. Exempelvis finns det traditionell arkivteori, traditionella arkivhandlingar, traditionell arkivbevaring, och traditionella arkivprinciper. Allmänna arkiv tillhör den traditionella kategorin medan enskilda arkiv tillhör den icke-traditionella kategorin, och hembygdsföreningars arkiv samt community archives tillhör därmed den icke-traditionella kategorin.

3. Bakgrund och forskningsläge

Med tanke på avsaknaden av tidigare forskning om hembygdsrörelsens arkiv och community archives i Sverige kommer materialet som presenteras nedan ta ett större grepp på forskningsämnet och framför allt hur arkivfältet har utvecklats till där det befinner sig idag. Översikten kommer därför att delas upp i olika delar som tillsammans knyter an till mitt ämne: de fyra arkivparadigmen, hembygdsrörelsens framväxt, bakgrund och nuläge, community archives, samt tidigare studentuppsatser som angränsar till den här uppsatsens ämne. Det här avsnittet fungerar således i viss mån mer som en bakgrundsbeskrivning för att förstå fältet, och påvisa vilka kunskapsluckor som finns.

3.1 De fyra arkivparadigmen

Terry Cook är en av arkivvetenskapens mest framstående forskare. Hans teorier om skiftande paradigmen grundar sig i hur de olika perioderna inom arkivvetenskapen har formats och utvecklats i takt med att samhället har förändrats. Det här ger en inblick i arkivens roll i samhället, allmänhetens syn på arkiv, en förändrad arkivarieroll, och samhällets numera aktiva roll i skapandet av handlingar.

Första paradigmet, *bevis*, tar sin början efter den franska revolutionen och upplysningstiden (Cook, 2013). Vid den här tiden blev arkiv offentliga institutioner och materialets omfång var då begränsat. De flesta handlingar som bevarats dittills var statliga myndigheters dokument som helt enkelt sparats för att fungera som juridiska bevis. Vid den här tiden lades stor vikt vid arkivariens neutralitet, och denne fick därför inte värdera materialet eller gallra något. Detta skulle leda till en subjektiv arkivarie som fattar egna beslut baserat på personliga tankar, åsikter, känslor och tidigare upplevelser. Det här var helt otänkbart, och de som i stället skulle utföra sorteringen blev statens administratörer. Det resulterade i att det som främst bevarades var handlingar på nationell och internationell nivå, policydokument samt handlingar som berättade om elitens förhållanden. Materialet bestod i stort sett endast av pappershandlingar vid den här tiden, och det fanns ingen antydning till privata dokument eller personarkiv. Det här ansågs inte vara något av värde, och mer som något oseriösa samlare ägnade sig åt.

Andra paradigmet, *minne*, formades efter två omvälvande världskrig och stora historiska händelser som ledde till en större samling bevarat material. Beslutet

fattades att endast tre till fem procent av handlingarna kunde bevaras, resten skulle gallras. Nu tvingades arkivarien bli selektiv och se till vad som pågick runt omkring. Många arkivarier på den tiden var utbildade historiker i grunden, och de som ordnade materialet valde därför att bidra till historieskrivningen genom att bevara sådant som ansågs berätta vad som hänt och indirekt skriva historien där och då. De försökte även se till framtiden, och fatta beslut om gallring efter vad de trodde att människor skulle komma att vara intresserade av. Dokument som berättade om vanliga människor, det vill säga arbetare, familjer, och bönder, började nu anses vara av värde. Även personarkiv blev något som arkivarien skulle hantera, och materialet innefattade inte längre endast textdokument, utan också fotografier, kartor, inspelat ljud, samt film. Stora förändringar skedde mellan det första och andra paradigmet, och arkivinstitutioner fick en framträdande roll som bevarare av minne och inte längre bara som en förvaltare av dokument "[...] further emphasizing the cultural heritage and memory dimension of archives as institutions, as contrasted to their administrative role" (ibid, 109).

Tredje paradigmet, *identitet*, fick sitt genomslag på 1970-talet. Rollen som akademiskt utbildad arkivarie växte fram och skiftade från att endast vara ett praktiskt yrke till att hamna på teori och vetenskap. Arkivarier började skapa sin egen yrkesgrupp med egen kunskap, som inte längre härstammade från tidigare historiker. Därmed slutade man värdera handlingar genom att förutspå vad man kunde vara intresserad av i framtiden. Det blev mer intressant att faktiskt representera och dokumentera funktioner, samt aktiviteter, hos samhället och dess medborgare. Det elitistiska innehållet i arkiven ville man nu lägga bakom sig "[...] focus in appraisal shifted to documenting citizens as much as the state, margins as much as the centre [...]" (ibid. 110). Även postmoderna och kritiska teorier formade det nya paradigmet. Det fanns inte längre bara en sanning, utan flera olika; flera olika röster borde höras och representeras.

Fjärde paradigmet är högst aktuellt idag, *community*. Den digitala utvecklingen har lett till ett mer öppet samhälle där tillgängligheten är större, och fler kan dela sina intressen via digitala plattformar. Cook menar att synen på arkiv därmed har förändrats, både bland forskare och samhället, och att i princip vem som helst kan skapa och upprätthålla ett arkiv:

With the Internet, every person can become his or her own publisher, author, photographer, film-maker, music-recording artist, and archivist. Each is building an online archive. So, too, are countless non-governmental organizations, lobbying groups, community activists, and

“ordinary” citizens joining together, in numerous forums, to share interests reflecting every possible colour, creed, locale, belief, and activity, actual or hoped for. (Cook, 2013:113)

Vidare anser Cook att många arkivarier måste släppa delar av sin yrkesroll som står i vägen för samarbete med icke-traditionella arkiv. Expertis, kontroll och makt måste ersättas av en ödmjukhet och öppenhet för de nya arkiven. Arkivarien måste vara villig och lyssna samt bistå med hjälp där det efterfrågas. Framför allt för att det finns för mycket bevis, minne och identitet i icke-traditionella arkiv för att traditionella arkivarier ska avfärda materialet och anse det vara oviktigt. Det är dock problematiskt för arkivinstitutioner att ta över materialet helt och hållet eftersom icke-traditionella arkiv vill känna att de äger och har kontroll över sitt eget bestånd. Cook menar att den professionella arkivarien i stället måste agera som mentor för dessa arkiv och uppmuntra till en arkivprocess som alla kan delta i. På så sätt behåller de fortfarande kontroll och ägandeskap över sitt material, men kan få handledning i hur de kan skapa den processen, med förhoppning om att den sedan blir autonom. Arkivarier kan även skapa ett kontaktnät mellan de som är intresserade i communityt och en traditionell arkivinstitution, för att gynna bådars intresse. Det här skulle också förändra synen på community archives som något skapat av oseriösa aktörer:

These changes challenge us to stop seeing community archiving as something local, amateur, and of limited value to the broader society and to start recognizing that community-based archiving is often a long-standing and well-established praxis from which we can learn much. (Cook, 2013:115)

Arkivarien uppmanas nu att inta en mer aktiv roll i sitt yrke, istället för den tidigare passiva. Både samhället och arkivarien behöver anpassa sig till den nya världen och komma överens. Makten hos arkivarien och arkiven håller på att omformas till att även inkludera andra grupper. Detta på grund av, eller tack vare, samhällets utveckling och den nya närheten till digitala arkiv, och möjligheten att bidra själv. De är ju trots allt “de andra” - samhället - som arkiven är till för.

3.2 Hembygdsrörelsen

Anna Eskilsson skriver i sin avhandling “På plats i historien - studier av hembygdsföreningar på 2000-talet” att det finns fördomar om hembygdsrörelsen hos både allmänheten och forskare, vilket skulle vara anledningen till det nästan obefintliga intresset i den akademiska forskningen (2008). Den här avsaknaden är något även jag uppmärksammat då jag började söka efter tidigare forskning på ämnet, men att det skulle röra sig om förutfattade meningar hos forskare är inget jag kan uttala mig om. För att förstå hur och varför hembygdsrörelsen grundades

kommer jag nedan att beskriva det parallellt med samhällets utveckling under den här perioden, då det anses vara tätt förknippat med hembygdsrörelsen. Jag kommer att avsluta med att redogöra för hur hembygdsrörelsen ser ut idag, samt forskning om hembygdsrörelsen på studentnivå.

Fredrik Skott börjar i sin avhandling "Folkets minnen - Traditionsinsamling i idé och praktik 1919-1964" med en förklaring till hembygdsrörelsens framväxt. Den tar sin början i slutet av 1800-talet, när nationalismen växte sig stark både nationellt och internationellt. Intresset för det folkliga ökade, och i Sverige blev traditionsforskning ett vanligt förekommande ämne att ägna sig åt. Man ville dokumentera folket och dess traditioner, deras tankesätt och sätt att leva. Riksdagen började engagera sig i dokumentation av det immateriella kulturarvet och pengar avsattes i syfte att arbeta för detta (Skott, 2008). Det var vid den här tiden, kring början på 1900-talet, som hembygdsrörelsen bildades som ett resultat av intresset för folkkulturen och traditioner. Hembygdsrörelsen var vid sin början tätt förknippat med traditionsarkiven och de ansågs söka förmedla samma lantliga, idylliska bild av bondekulturen. När traditionsarkiven upprättades grundades också hembygdsrörelsen, nästan per automatik, vilket ledde till ett snabbt växande intresse för bygden och dess inverkan på samhället.

Samuel Edquist uppger i sin studie att det även fanns en stor oro för den pågående industrialiseringen och urbaniseringen, och över vilken påverkan det skulle få på landet (Edquist, 2009). Han får medhåll från Eskilsson, som skriver i sin avhandling att hembygdsrörelsen grundades som en "proteströrelse som stred för att motverka delar av den riktning som samhället förändrades i" (2008:186). Även Annika Alzén menar att begreppet "hembygd" har en motsats i det som inte är "hemma", och att det framväxande industrisamhället vid den här tiden skulle kunna representera den motsatsen (Alzén, 2005).

Det var vanligt att vid den här tiden fokusera på det regionala och lokala, i stället för det nationella. Upptecknare skickade själva in sitt material till traditionsarkiven för att med stolthet representera den egna bygden, och se till att dess minne inte föll i glömska. Hembygden blev en plats där lokal och regional identitet utvecklades och fick fäste. Folkskolan införde 1919 hembygds-kunskap som ämne, och många lärare blev därmed intresserade och drivande i lokala hembygdsföreningar (Edquist, 2009). Här började de stora demokratiska förändringarna få fäste, då man ansåg ämnet mer demokratiskt än exempelvis kristendoms-kunskap. Hembygds-kunskap handlade om folket historia, och inte stora krig eller kungar.

Viljan att samla in uppteckningar av folket var så stor att Västsvenska folkminnesföreningen (VFF) grundades 1919, i syfte att verka för insamling av folkminnen (Skott, 2008). Flera samarbetsprojekt mellan hembygdsrörelsen och VFF initierades med tanke på det rika materialet rörelsen besatt. Artiklar om insamlingar skrevs rörande hembygdsrörelsens arkiv, varav en instruerade hur arkiven bäst skulle ordnas, och en annan behandlade hembygds kursers anordnande och insamlingsmetodik. Man lockade nya upptecknare genom att anspela på snabba samhällsförändringar och att svenska traditioner samt kultur hastigt höll på att försvinna, något som även går att anknyta till hembygdsrörelsens grundande. Många av de som arbetade som upptecknare gjorde det vid sidan av sina forskarstudier och tillhörde politisk vänster, vilket avspeglades i deras arbete med insamlingen. De ville göra folkets röster hörda och att folket skulle skriva historien. Adeln och kungen fick mindre inflytande i historieskrivningen. Det drev på den demokratiseringsprocess som påbörjades vid den här tiden, och den tillskrivs idag både traditionsarkiven och hembygdsrörelsen som stod på folkets sida.

Kritik mot traditionsforskningen framfördes på 70-talet när vänstervågen gjorde sitt intåg, och grundade sig i att forskningen endast ansågs behandla borgarnas och kapitalismens intresse. Arkiven hyllade bönderna och uteslöt arbetarna menade man. De som motsätter sig den här uppfattningen menar att det visst funnits projekt som dokumenterat arbetarrörelsen. Även vänsterrörelsen hade stora intressen i traditionsarkiven, då de berättade folkets historia och lät folkets röster höras. Många förslag om att bevara folktraditionen kom från socialdemokratins håll. Vidare kritik mot traditionsarkiv var att de endast existerade för att ge en förskönad bild av en svunnen tid. Det som var dåligt med bondesamhället och bygden hade raderats menade man, i syfte att rensa bort allt som inte var fördelaktigt. De som kontrollerade beståndet i arkiven var tjänstemän som ansåg sig ha rätten att bestämma vad som skulle bevaras ”därmed rekonstruerade inte arkivet en faktisk verklighet, snarare konstruerade de en annan ’verklighet’, baserad på tjänstemännens tankar om det gamla samhället” (ibid, 19).

Precis som mycket annat i samhället förändras hembygdsrörelsen sakta men säkert, och den är tveklöst påverkad av vad som händer på både lokal och global nivå. Tidiga 1900-talets hembygdsrörelse kretsade kring en vurm för hembygden, medan 1920-1930 mer handlade om bevarandet av byggnader och föremål. På 1940-talet började fler arbetare engagera sig i bygden eftersom den ökade välfärden lett till bättre levnadsvillkor. Tidigare hade man menat att hembygdsrörelsen blundat för sociala frågor. På 1940-talet hade det etablerats omkring 800 hembygdsföreningar,

och trettio år senare, på 1970-talet, hade dessa vuxit till 1000. Vid den här tiden hade intresset för folkkulturen åter blivit stort i takt med ”gröna vågens” kritik mot industrialisering och städer. Från 70-talet började många studieförbund hålla i studiecirklar om svensk folkkultur och hembygden. Det gavs ut böcker och andra lokalhistoriska verk om hembygden, och intresset för det lokala var stort. Många deltagare i studiecirkarna bildade även egna hembygdsföreningar (Edquist, 2009). Under 1900-talets senare decennier har intresset för den lokala historien fått stort uppsving och idag beräknas mängden hembygdsföreningar uppgå till strax över 2000. Hembygdsrörelsen arbetar numera aktivt med utåtriktad verksamhet, exempelvis uppvisning av bygdespel eller med besök på skolor. Turism är en stor del av större föreningarnas verksamhet och lockar varje år många besökare. Det ska tilläggas att Sverige har ett rikt föreningsliv av exempelvis idrottsföreningar, byalag och intresseföreningar, men att dessa föreningar inte är inriktade mot historiebruk, det vill säga hur man nyttjar historia (Eskilsson, 2008). Hembygdsföreningar är på så sätt unika i sitt intresse. Idag är rörelsens vision:

- värna kulturarvet över tid
- vara en välkomnande rörelse som möter människors kulturarvsintresse
- verka i lands- och stadsbygd
- spela en aktiv roll för en hållbar samhällsutveckling (Sveriges hembygdsförbund, 2022)

Eskilssons avhandling undersöker tre hembygdsföreningar i relativ nutid. Det hon kan konstatera är att intresset för de ideologiska frågor som förr var av högsta relevans för hembygdsrörelsen har avtagit, men att två av föreningarna ändå har inskrivet i sina stadgar att vara engagerade i samhället och bilda opinion. Centralorganisationen (Sveriges Hembygdsförbund) har kritiserat rörelsens brist på ideologiska drivkrafter bakom historiebruket, och det verkar finnas en önskan om att fler medlemmar ska vara drivande i samhällsförändringar. Vidare menar Eskilsson att de stora förändringarna som skett är att föreningarna gått från retorik till praktik: “många personer lägger ner mycket tid och energi i det praktiska arbetet på att dokumentera, laga hus och koka kaffe, men få av dem framstår som mer ideologiskt drivna” (2008:186). Det kan bero på att människor flyttar runt mer idag, vilket leder till att många med olika bakgrund och erfarenheter samlas på samma plats. Då blir det svårt att ha ett gemensamt budskap som alla kan identifiera sig i. Förr var den gemensamma fienden staden och industrialiseringen. Det som förenar alla de tre föreningarna, och hembygdsföreningar över lag, är att de kretsar kring hembygden och dess historia. Föreningarna i avhandlingen lägger stor vikt vid att samlas in och sprida kunskap om bygden via exempelvis studiecirklar, utställningar och publikationer. Anledningen till att så många fortsätter engagera sig i

föreningarna är känslan av en fast plats, en trygghet, i motsats till den globalisering som sker i övrigt.

Forskning om hembygdsrörelsen och dess samarbete har tidigare genomförts på studentnivå av Erik Axelsson Blomqvist med kandidatuppsatsen *Hembygd och museer: En undersökning om den svenska hembygdsrörelsens förhållande till läns museerna* (2019). Uppsatsen undersöker förhållandet mellan hembygdsrörelsen och läns museerna i Sverige. Materialet utgjordes av litteratur och enkätsvar, och resultatet visade att det finns ett gott samarbete i alla län samt att båda sidor anser sig dra nytta av det. Ytterligare en kandidatuppsats, *Värna Vårda Visa!: Bevarandet av kulturarv och dess roll inom upplevelseturismen ur ett producentperspektiv* (2016) av Victoria Blomberg och Julia Wolf berör hembygdsrörelsen, men i ett mer utåtriktat perspektiv. De undersöker hur hembygdsföreningar nyttjar digitala verktyg för att bevara kulturarv. Medlemmarna i föreningen hade viljan att lära sig, och såg det som en naturlig utveckling för att locka fler besökare och stå emot konkurrens. De hade även ett eget intresse av att lära sig för att kunna ta del av kulturarv i större omfattning än tidigare. Aktörerna lyfte även begreppet "Kollektivt Kulturarv", en databas som hanterar personliga historier från "vanliga" människor där hembygdsföreningar kan registrera sig och börja dela material. Drivkraften bakom det ideella arbetet är viljan att lära ut och undervisa om svunna tider då de anser att alla kan ha nytta av det. Hantverk, hemslöjd och bakning är ämnen som aktörerna anser vara viktiga att lära ut för att kunna nyttja i sin vardag, men även för att bevara kulturarvet. Ännu en drivkraft är att nå över generationsgränserna och nå hela familjer, inte bara barnen eller bara föräldrarna. Digitala verktyg och modernisering i arbetet med kulturarvet är vägen framåt och aktörerna har en positiv inställning till utvecklingen.

3.3 Community archives

Att definiera ett nytt begrepp är aldrig enkelt, vilket påvisats i kapitlet 2. *Begreppsförklaring*. Det råder fortfarande delade meningar om vad som definierar ett community archive. Även det här kapitlet inleds med en kort begreppsförklaring, eftersom det tillhör den forskning om community archives som finns tillgänglig idag och på så sätt kommer att vävas in i forskningsläget.

Gilliland och Flinn (2011) skriver i inledningen till sin studie om community archives att det närmast kan ses som ett universellt förhållande för individer och communities att samla in material, och att det här i några länder blivit uppmärksammat och beskrivet som *community archiving*. I vissa länder används

annan terminologi för att beskriva den här handlingen, och i andra länder har det här fått lite eller ingen uppmärksamhet. I artikeln *Defining the undefinable: an analysis of definitions of community archives* (2019), författad av Sarah Welland och Amanda Cossham, konstaterar de att *community archive* används som ett paraplybegrepp för allt som inte anses vara traditionella arkiv. Dessa icke-traditionella arkiv har ofta blivit avfärdade och underskattade av traditionella arkivinstitutioner och utbildade arkivarier (ibid.). Även Flinn et al. betonar det svåra i att definiera begreppet "Given that the terminology employed includes the words 'community' and 'archives', it will be apparent that there are no absolute agreed definitions or positions here" (2009:73). I en artikel två år tidigare skriver Flinn att det finns andra typer av organisationer, eller projekt, som även dessa kan benämnas som community archives "Other similar, if not exactly synonymous terms which are also frequently used include local history group, oral history project, community history project and community memory project" (ibid, 152). Det som går att konstatera med säkerhet, menar Flinn et al. (2009), är att ett community archive består av material som är insamlat av medlemmar samt att det är medlemmarna som själva besitter kontrollen över arkivet. Cossham och Welland (2019) skriver i sin sammanfattning att en av anledningarna till att definitionen av community archives varierar beror på perspektiven hos de som definierar. Community archives kan exempelvis uppfattas som både politiska och alternativa i jämförelse med traditionella arkivinstitutioner, men av medlemmarna själva är uppfattningen en helt annan eftersom de inte har samma förhållningssätt (ibid.).

Flinn et al. (2009) menar att community archives uppstår som en form av reaktion på olika rörelser, obefintliga eller problematiska, representation i offentliga arkiv. De har sina rötter i de sociala och politiska rörelser som uppstod under 1960- och 70-talet. Även Wakimoto et al. (2013) skriver att communities skapar sina egna arkiv på grund av avsaknaden av, eller tillgången till, handlingar om deras förflutna. De kan då skriva sin egen historia, och äga den. Vidare anser Caswell att det här är den primära anledningen till att arkiven uppstår "These community-based archives serve as an alternative, grassroots venue for communities to make collective decisions about what is of enduring value to them and to control the means through which stories about their past are constructed" (2023:5). Volk (2023) skriver att det sedan 2000-talet uppstått en djupare förståelse för att arkiv aldrig kan vara neutrala, utan alltid kommer att representera makt, förtryck och exkludering. Hon menar att en motreaktion till exkluderingen av marginaliserade grupper i traditionella arkiv resulterade i community archives. Delar av makten arkiv besitter är att kunna välja att tysta röster genom att inte inkludera vissa grupper. Det är kostsamt att skapa och

förvara handlingar, vilket leder till att det endast är en privilegierad grupp i samhället som lyckas med detta (Volk, 2023). Enligt Flinn et al. (2009) är community archives inget nytt fenomen, men samhällsutvecklingen de senaste 20 åren har lett till en förändring i människors sätt att leva. De menar att migration, känslan av tillhörighet och avindustrialisering har gjort att fler blivit medvetna om det homogena narrativet som avspeglas i arkiven (ibid.). Ökad finansiering av kulturarvsprojekt och de digitala möjligheterna har lett till att människor med stor geografisk spridning ändå kan samlas, och samarbeta, kring arvet efter en specifik plats eller identitet.

Caswell (2018) skriver att community archives ofta upprättas kring etniska, sexuella, ekonomiska, geografiska, politiska eller könsbaserade gemensamma intressen, samt att dessa samlats kring ett utanförskap. Flinn et al. (2009) är inne på samma spår och menar att grundandet av community archives är, för många, en form av aktivism i försök att justera en maktbalans som alltid rått där marginaliserade grupper blivit exkluderade i arkiv. Flinn et al. tillägger dock att det inte alltid behöver finnas ett underliggande politiskt eller kulturellt intresse i grundandet av community archives, utan kan likväl kretsa kring ett brinnande intresse för historien kring en specifik plats, ett yrke, eller en hobby. Caswell (2018) går ett steg längre i sin forskning och föreslår att begreppet *community archives* borde ersättas av *marginalised identity-based community archives* för att fastställa att arkiven är grundade av minoriteter som exkluderats från de traditionella arkiven. I motsats till Flinn et al. menar Caswell (2023) att ett community archive inte kan kretsa kring en fysisk plats om inte det har grundats av ett community som blivit exkluderat och feltolkat i traditionella arkiv. Som nämndes tidigare delar Flinn et al. Caswells tolkning till viss del, eftersom även dem anser att bildandet av community archives sker av rörelser som är trötta på att ignoreras eller feltolkas i traditionella arkiv. Men i motsats till vad Caswell (2018) skriver hävdar Flinn et al. att ett community archive kan grundas utan underliggande politiskt intresse, och bara handla om ett brinnande intresse för något.

Cossham och Welland (2019) fastslår att community archives kan vara helt fristående eller en del av andra organisationer. Exempel på delar av organisationer är skolor, universitet, kyrkor, historiska platser, urfolksrörelser, och lokala rörelser stöttade av regeringen (ibid.). Community archives är ofta små eftersom det är kostsamt att förvara, samt hantera, stora mängder material. Vanligtvis innehåller community archives arkivalier som anses vara av icke-traditionellt material, exempelvis kläder, audiovisuellt material, kopior på handlingar, oral history,

manuskript, artefakter, “grå litteratur”, det vill säga egen litteratur/text som publiceras inom den egna gruppen och är av intern karaktär (Språktidningen, 2016) och tryckt material (Cossham & Welland, 2019). Flinn et al. (2009) tillägger att även böcker och fotografier är vanligt. Utmärkande för community archives är att de inte lägger stor vikt vid att bevara och vårda material (Cossham & Welland, 2019). De samlar in material och tillgängliggör det för sitt eget community, på sina egna villkor. Många community archives har sitt bestånd digitiserat, eller drivs helt och hållet digitalt, vilket resulterat i lägre krav på att vårda material i fysisk form (ibid.).

Tidigare har det funnits ett visst motstånd från community archives att samarbeta med traditionella arkivinstitutioner (Flinn et al., 2009). Det är trots allt de traditionella arkiven som har exkluderat dessa grupper. Dock har det motståndet minskat lite med åren, och samarbete är vanligare idag än för 50 år sedan. Det finns en önskan om att på något sätt föra in sitt eget communitys material, sin egen historia, på traditionella arkiv och på det sättet få en form av erkännande (ibid.). Det står trots det klart att det är viktigt för arkiven att bevara sin självständighet ”However, many archives are also very clear that they wish to retain their autonomy and independence in any relationship and participate in partnerships and project work very much on their own terms” (ibid. 80). Det här syns även i Cossham och Wellands (2019) forskning där de påpekar att community archives önskar vara fria från yttre påverkan och finansiering. Wakimoto et al. (2013) hävdar att mycket forskning visar att det här är en av de primära anledningarna till att community archives grundas; att man vill behålla kontrollen över communityts handlingar. Således blir det problematiskt när man lämnar in material till en tredje part för långtidsbevaring och det inte längre hanteras av arkivet själva, vilket sker i vissa fall. Det kan då diskuteras huruvida arkivet fortfarande är ett community archive, eller om det har blivit en del av en större arkivinstitution.

Volk (2023) skriver att arkivfältet måste sluta se community archives och traditionella arkiv som varandras motsatser. Det har framkommit att arkivarier på traditionella arkiv inte ser på community archives som likar “those who work at mainstream archives typically look down upon their community archives peer” (ibid. 6). Liknande resonemang förde Cook (2012) när han påpekade att traditionella arkivinstitutioner måste sluta se community archives som något lokalt utan relevans för samhället, grundat av amatörer. Även Ramsden (2016) beskriver resultatet av en falsk dikotomi som uppstått på grund av att community archives

ofta beskrivs i kontrast till traditionella arkiv, vilket därmed har lett till att den här dikotomin uppstått. Det råder en känsla av “vi” och “dom”.

4. Teoretiska perspektiv

Michelle Caswell har i sin forskning om community archives sökt utröna vilka strategier som används för hantering av arkiven. Syftet med studien var att bidra till att större arkivinstitutioner som behöver hantera känsligt material kan använda sig av dessa strategier. Hon skriver: ”community-based approaches to memory work can inform how we think about and treat such records regardless of their physical location” (Caswell 2023:13). Hon fann att det var möjligt att urskilja fem tydliga principer: deltagande, gemensamt förvalterskap, mångfald, aktivism och reflexivitet. Caswell tillägger även att alla organisationer ser olika ut och därför inte följer exakt dessa, men att hon sett ett mönster där dessa fem är otvetydigt återkommande.

Därför kommer jag att förhålla mig till Caswells teori om de fem principer som resulterar i ett välfungerande community archive som teoretisk utgångspunkt. Dessa principer skiljer sig åt från hur det traditionellt har fungerat på arkivinstitutioner, vilket nämns i 3. *Bakgrund och forskningsläge* under kapitlet om Terry Cooks arkivparadigm, samt under kapitlet 2. *Begreppsförklaring* om traditionellt och icke-traditionellt. Med dessa principer kommer det insamlade materialet att kategoriseras och analyseras. Här nedan beskrivs de fem principerna mer djupgående för ett förtydligande av vad Caswell syftar till.

4.1 Deltagande

Deltagande syftar till att det är medlemmarna själva som styr vad som bevaras, hur arkivalierna beskrivs, samt vad som ska göras tillgängligt. De kontrollerar i princip sitt eget bestånd utan yttre påverkan och det finns en önskan om att uppnå en helt självbestämmande arkivprocess, så kallad *autonomi* ”in community archives discourses, the community exercises significant autonomy over archival collecting” (ibid. 7). Medlemmarnas deltagande är något av en grundbult när det kommer till community archives, och hela anledningen till att ett oberoende arkiv kan fortsätta existera.

Det här deltagandet kan ta sig uttryck på olika sätt. Ett alternativ kan vara en styrelse sammansatt av medlemmar som bestämmer vilket material som ska prioriteras, ett annat att ordna lokala arrangemang där medlemmarna får vara med och ge feedback på hur hanteringen ska ske. Ytterligare ett alternativ är att via digital teknologi skapa

ett verktyg där medlemmarna själva kan ladda upp material och tagga med rätt terminologi. Gemensamt för alla alternativ är att medlemmar själva tar kontroll över sitt bestånd och fattar egna beslut.

4.2 Gemensamt förvaltarskap

Vanligtvis lämnas bestånd från privatpersoner, organisationer, eller företag, in till större arkivinstitutioner för långtidsbevaring. Det här resulterar i ett byte av ägandeskap, där institutionen tar över beståndet helt och hållet. Med det skiftet hamnar också ansvaret på den nya arkivinstitutionen att underhålla och bruka arkivet. Den här synen på arkivhantering har ifrågasatts på olika håll världen över, och så bör även göras när det avser bevarandet av minoriteters historia. Man bör gå från att se arkivinstitutioner som ”väktare”, till ”förvaltare” i den här situationen. Den betydande skillnaden rör förhållandet mellan arkivbildaren och arkivinstitutionen. Den föreslagna relationen liknar mer ett partnerskap där man håller regelbunden dialog, och arkivinstitutionen mer fungerar som en förvaringsplats.

En risk med gemensamt förvaltarskap inkluderar de två organisationernas olika önskemål och prioriteringar. Även en lång tradition av misstro från de olika hållen kan ligga till grund för konflikt, samt den uppmålade dikotomi som funnits i arkivvärlden under en längre tid. Båda parterna kan gynnas av ett gemensamt förvaltarskap, och det är av stor vikt att förvarare av ett community archive ser beståndet som en kulturell tillgång, inte som en egendom. Vidare skriver Caswell att “the community archives maintains some degree of intellectual control over the materials, while the mainstream repository provides space, infrastructure, and other resources.” (Caswell, 2023:8). En arkivinstitution kan således bidra med stabilitet och lämplig förvaring av materialet, något som annars kan vara svårt i en lokal som inte är anpassad för arkivförvaring.

4.3 Mångfald

Begreppet mångfald syftar i Caswells artikel på både arkivalierna och på perspektiven hos medlemmarna. Mycket av materialet hos community archives innefattar annat än det traditionella textdokumentet, exempelvis ”ephemera, artifactual objects, cassette tapes, pamphlets, flyers, videos, zines, blogs, and website” (ibid. 10). Caswell menar att den här öppna inställningen till vad som är en arkivalie bidrar till att arkivet blir mer mångfasetterat och mer öppet för olika kulturers sätt att tolka sin historia.

Många av medlemmarna dokumenterar själva communityt i form av muntliga inspelningar, fotodokumentation, samt videodokumentation. Det anses radikalt inom traditionell arkivvetenskap, där arkivarien endast ska ta emot material med en objektiv inställning och distansera sig från materialet så mycket som möjligt.

Det är även viktigt att alla olika narrativ får ta plats i ett community archive, och visa på den mångfald som finns. Främst gäller det upplevelser, åsikter, tankar och annat som varje medlem upplever olika. Ett community archive vill ge en nyanserad bild av händelser, till skillnad från vad traditionella arkiv tidigare gjort. Förhållningssättet är att ett communitys historia omöjligt kan beskrivas från bara ett perspektiv, och att när de marginaliserade rösterna äntligen får ta plats bör de få göra det med besked. Ett community förenas ofta i sina likheter, men bör likväl dokumentera olikheterna.

4.4 Aktivism

Många community archives är sprungna ur ett missnöje av att ha blivit exkluderade eller marginaliserade, och medlemmarna är tydliga med att de ser sitt engagemang som en form av politisk aktivism. Dessa grupper blir sällan representerade i de större arkiven, och deras engagemang drivs av att vilja skriva och kontrollera sin egen historia. Medlemmarna ser det som en form av aktivism att vara med i föreningen, att delta på egna villkor och att välja vilket material som ska få representera deras community.

Grundandet av community archives kan ses som en form av politisk protest i sina försök att ta kontroll. Politisk aktivism, sociala förändringar, samt en stark känsla av göra saker på sina egna villkor i communityt har tidigare visat sig vara faktorer som är relevanta vid rörelsens skapande av egna arkivprojekt:

The seemingly simple act of collecting records that affirm the existence of communities that have been silenced, erased, or marginalized is a political act. Furthermore, as I have noted in another venue, for many community archives practitioners, archival collecting is not only about preserving traces of the past, but envisioning a new future (Caswell, 2023:12)

Det här arbetet står i stark kontrast till traditionellt arkivarbete som förespråkar objektivitet och neutralitet. I community archives är det i stället betydelsefullt att själv få välja materialet för att forma sitt eget narrativ. Medlemmarna är öppna med sitt syfte och att de inte är neutrala, tvärtom har de starka politiska åsikter och ser sig som aktiva förespråkare för sitt community.

4.5 Reflexivitet

Självreflektion är en viktig del i ett lyckat gräsrotsprojekt. Att någon gång då och då betrakta arkivet med en kritisk blick kan öppna upp för nya möjligheter till förbättring. Arkivlandskapet (och världen i övrigt) är i ständig förändring när det gäller vetenskap, politik, och sociala förutsättningar. Sättet att tänka och agera blir någon gång föråldrat och man måste vara öppen för förändringar.

De inblandade i arbetet med arkivet kan genom åren bli påverkade av samhällsliga förändringar. Även relationen till communityt är sällan intakt över en längre tid; det kan ske interna förändringar på plats, eller privata sådana som i sin tur påverkar. Sättet handlingar är ordnade på, beskrivna med metadata, omnämnda, prioriterade och så vidare, kan ge en idé om vad som kan bli bättre ifall man öppnar upp för diskussion inom communityt. Andra sätt att engagera sig i reflektion kan vara att föra anteckningar över arbetet, eller att läsa ny forskning inom arkivfältet (ibid). Vidare kan kontakt tas med andra organisationer eller andra utövare inom samma sektor för givande diskussion och feedback. Det räcker dock inte med att endast en person inom communityt initierar nya tankegångar. Det måste ventileras, föreslås, och rådgöras med andra medlemmar för att få i gång en riktig intern diskussion som kan leda till förbättring.

5. Metod

I detta kapitel kommer metoden som används för insamling av material att närmare diskuteras. Både för- och nackdelar med tillvägagångssättet kommer att diskuteras, och underkapitlen som följer kommer även dessa att reflektera över förutsättningar som kan påverka studiens resultat. Jag ämnar vara så transparent som möjligt med tanke på att den kvalitativa forskningen vanligtvis är mer flexibel i sitt upplägg än andra typer av forskning (Yin, 2013).

Eftersom syftet med studien är att få svar på hur arbetet utförs i olika hembygdsföreningar, vilket bestånd som finns, samt respondentens egna upplevelser och åsikter, lämpar sig kvalitativa enkäter bäst för att samla in datan. Från början hade jag för avsikt att använda begreppet ”frågelista” genom studien, men efter vidare läsning i ämnet förstod jag att en frågelista definieras av att den har fasta meddelare, det vill säga en fast sammansättning av svaranden som är återkommande på institutionen (Waldetoft, 2003). Man kan alltså inte benämna vilken lista med frågor som helst för *frågelista*. Hädanefter kommer jag därför att luta mig mot begreppet *kvalitativ enkät*. Jag har dock hämtat inspiration från frågelistans typiska utformande samt vilka tankar man bör ställa sig vid en större studie. Litteraturen som har använts är “Frågelistan som källa och metod” (2005), red. Hagström och Marander-Eklund, samt “Frågelist och berättarglädje” (2003), red. Nilsson, Waldetorft och Westergren.

Att använda sig av en färdig utformad enkät med frågor gynnar studien då jag vill ha svar på samma frågor från de olika respondenterna (Ahrne och Svensson, 2022). De korta och konkreta frågorna som ställs i en enkät gör även att det är enklare att få svar från flera olika föreningar, vilket i sin tur resulterar i ett effektivt sätt att samla in data på. Eftersom jag hade för avsikt att kontakta en relativt stor mängd respondenter ansåg jag att mejl var det mest lämpade sättet att kontakta personerna på. Det finns dock problem med den här typen av kontakt via mejl, då mejlen kan hamna i skräpposten hos mottagaren, eller att svaret på enkäten kommer väldigt sent i studien om den inte besvaras direkt (ibid.). Man måste därför planera sin studie så det finns gott om utrymme för sena svar. Trots det väger fördelarna med att använda sig av mejlutskick tyngre. De som inte har tid att ställa upp på ett fysiskt möte eller saknar kunskap att besvara frågorna direkt får här en chans att lägga enkäten åt sidan och besvara den vid ett bättre tillfälle. Det finns även tid för respondenten att leta fram information och höra sig för med övriga medlemmar för

att bättre kunna besvara frågorna. Förhoppningsvis leder det till genomtänkta svar och utesluter en hastigt besvarad enkät.

Ytterligare en fördel med den här typen av kvalitativ insamlingsmetod är att man kan samla in data och analysera efter hand, för att sedan bestämma sig när materialet är komplett, i stället för att samla in ett överflöd av material som inte tillför något nytt (Ahrne och Svensson, 2022). Det kan annars vara svårt att bestämma när det sker en *mättnad*, det vill säga när man kan se ett mönster som pekar i en riktning. Med hjälp av den konkreta enkäten är det enklare att fatta beslutet att inte kontakta fler respondenter.

Det är viktigt att påpeka att det här är en kvalitativ insamlingsmetod, och att resultatet av denna därför inte kan anses representativt för alla hembygdsföreningar i hela landet (Hagström & Marander-Eklund, 2005). Syftet med studien är inte att dra generella slutsatser, utan att öka förståelsen för ämnet och bidra till ny kunskap om arkiv som verkar ideellt. I viss mån bör dock en kvalitativ undersökning resultera i att man ska kunna dra vissa slutsatser om fenomenet eller upplevelsen (Alvinus et al., 2023). Målet med resultatet är att det ska vara oberoende av vem man intervjuar, och således betyder det att man som forskare ändå ämnar möjliggöra en typ av generalisering med kvalitativ insamlingsmetod. Yin (2013) menar att generalisering inom kvalitativ forskning traditionellt har spelat en väldigt begränsad roll, då man tidigare ofta undersökt ett specifikt fenomen på en specifik plats, och därför inte haft som syfte att generalisera. Han fortsätter dock att argumentera för att man som forskare visst kan ha en förhoppning om att generalisera sina upptäckter inom kvalitativ forskning, och att det i viss mån är syftet med all forskning. Ju mer den kan generaliseras och appliceras på andra studier och situationer, desto högre skattas den (ibid.). Yin förklarar att “[...] varje given studie (kvalitativ eller ej) bara kan samla in en begränsad mängd data från en begränsad mängd datainsamlingsenheter” (ibid. 101).

En nackdel med kvalitativa enkäter som kräver egenformulerade svar är att den som besvarar frågorna kan ha svårt att uttrycka sig i text och därför svarar knapphändigt på frågorna. I värsta fall besvaras de inte alls. Svaren i en kvalitativ enkät saknar även den spontanitet som återfinns vid intervjuer (Nurminen, 1992). Då är man mer flexibel i sina svar, de kan utvecklas på ett naturligt sätt och är inte lika polerade. Som intervjuare kan man ställa följdfrågor om man upptäcker något intressant, eller anser svaret vara otydligt och önskar få respondenten att utveckla svaret. I utskickade enkäter finns det ingen möjlighet att komplettera svaren.

5.1 Urval och tillvägagångssätt

Alla hembygdsföreningar är listade på Sveriges Hembygdsförbunds webbplats, och de flesta har en aktiv webbsida eller facebook-sida. Sammanlagt finns det 27 regioner i hela landet och dessa har 2063 föreningar uppdelade mellan sig. Det finns ett huvudförbund i varje region, som i sin tur ansvarar för alla föreningar i regionen. Urvalet skedde strategiskt för att få så stor geografisk spridning som möjligt (Ahrne & Svensson, 2022). Jag valde den första och sista föreningen på listan för varje region, och om någon förening inte hade en hemsida valde jag den nedanför eller den ovanför. Sammanlagt blev 54 föreningar kontaktade. Sista svarsdagen sattes till 12/4, vilket är två månader från det datum jag skickade ut mejlet. Anledningen till att jag var så generös med svarstiden var att jag dels inte ville stressa fram ogenomtänkta svar, dels att jag ville ge respondenten tid på sig att planera in när den hade tid att svara. Det är viktigt att ha i åtanke att de inom hembygdsrörelsen arbetar helt ideellt, och eventuellt har ett arbete eller annan sysselsättning vid sidan av sitt engagemang i rörelsen.

Enkäten utformades via ett verktyg tillgängligt för studenter vid Lunds universitet, Survey&Report. Det skapades en länk till enkäten som skickades ut i ett mejl tillsammans med ett obligatoriskt informationsbrev, och för de som önskade delta var det möjligt att klicka på bifogad länk och besvara frågorna direkt i formuläret. Om man kände att man inte kunde eller ville svara bad jag kontakten att svara det i ett vändande mejl så jag kunde stryka den föreningen från listan och i stället kontakta en annan förening. Det empiriska materialet som ligger till grund för analysen blir således respondenternas svar i enkäten.

Vid formulerandet av frågorna uppstod det en del tankar och avvägningar. Den primära frågan jag hela tiden behövde ha i åtanke var: Vad vill jag egentligen ha svar på? Den sekundära frågan var: Hur vill jag ha svar? De slutna frågorna kunde i vissa fall, trots sitt traditionella utformande, utvecklas och besvaras med några exempel eller en förklaring. Det förtydligade jag genom att uppmantra respondenten att göra det, exempelvis "ge gärna exempel!" och "...om ja, varför?". Trots att slutna frågor i vissa fall kan vara problematiskt i en kvalitativ enkät ansåg jag ändå att det var relevant att ha med sådana, då jag ville ha en uppfattning om föreningarnas arbete och vissa frågor helt enkelt bara kan besvaras med "ja" eller "nej". Jag ville att respondenterna skulle svara så precist som möjligt, och försökte därför formulera frågorna på ett tydligt sätt för att undvika missförstånd eller feltolkningar. Frågorna delades upp i ett antal teman som följde de fem principer

Caswell (2023) anser är typiska för community archives. En fördel med det är att jag redan på insamlingsstadiet har strukturerat materialet.

Intervjufrågorna presenteras nedan, uppdelade efter de fem principerna:

Deltagande

1. Vem har ansvar för arkivet?
2. Vem eller vilka bestämmer vad som ska bevaras respektive gallras?
3. Finns det någon specifik grupp som är utsedd att sköta arkivet?
4. Har alla i föreningen inflytande gällande arkivet?

Förvaltare

5. Har föreningen skickat material till någon arkivinstitution för långtidsförvaring? Om ja, är det deponerat (föreningen äger det) eller överlämnat (arkivinstitutionen äger det)?
6. Har ni en kontinuerlig dialog med en arkivinstitution gällande ert arkiv och hur ni kan förvalta det på bästa sätt?

Mångfald

7. Har föreningen handlingar som inte är traditionella textdokument? Ge gärna exempel på sådana!
8. Producerar ni eget material för att representera bygden? T.ex. filmer, ljud, fotografier.
9. Representerar materialet olika åldrar, kön, åsikter, intressen, bakgrund och liknande?

Aktivism

10. Rörelsen grundades som en motreaktion på förändringar i samhället. Är detta något som föreningen förhåller sig till idag och i såfall hur?
11. Vad är det viktigaste med hembygdsrörelsen?
12. Vad är viktigast att bevara inför framtiden?
13. Upplever ni att bygden blir exkluderad från resten av samhället på något sätt?

Reflexivitet

14. Kan föreningens arkiv förbättras?
15. Behöver det förbättras (t.ex. gällande beskrivningar, ordnande, förtecknande)?
16. Diskuteras arkivet med resten av medlemmarna för att få in andra tankegångar och åsikter i hanteringen?
17. Har det skett stora förändringar i arkivet vid någon tidpunkt? Om ja, varför?

Efter fyra veckor hade 15 svar inkommit, varför jag valde att skicka ut ett påminnelsemejl till alla mejladresser igen. Eftersom alla svar är anonyma vet jag inte vilka föreningar som besvarat enkäten, därför formulerade jag mejlet så att de

som redan besvarat enkäten inte behöver bry sig om det. Återigen bad jag de som inte hade för avsikt att besvara enkäten att skriva det i ett vändande mejl. När två veckor gått hade sju nya svar trillat in. Jag upptäckte även att många av de frågor jag hade formulerat var slutna frågor som ledde till att respondenten svarade "ja/nej", vilket gör det svårt för mig att dra slutsatser om ett fenomen eller en upplevelse. Det här är inget som påverkar studien i stora drag, men min förhoppning var ändå att få mer uttömmande och beskrivande svar för att lättare kunna sätta de i en större kontext.

Jag beslutade att skicka ut samma enkät igen, men med lite modifikation och till en ny urvalsgrupp. Jag formulerade om frågorna lite för att vägleda respondenten att svara mer omfångsrikt och mer detaljerat, men syftet bakom att ställa just de frågorna var fortfarande samma. Exempelvis lades fler uppmaningar till i form av "om ja, hur?" och "ge gärna exempel!". En fråga skrevs om helt: "Rörelsen grundades som en motreaktion på förändringar i samhället. Är detta något som föreningen förhåller sig till idag och i såfall hur?". Den här frågan verkade skapa många frågetecken och osäkerhet, vilket kan bero på att påståendet om att hembygdsföreningar grundades som en motreaktion på förändringar i samhället är den ursprungliga orsaken till att hembygdsföreningar grundades för omkring 100 år sedan, och att föreningarna inte längre är medvetna om detta eller inte ser den som relevant i dagens föreningar. Den nya frågan formulerades istället som följer: "Engagerar sig föreningen politiskt på något sätt? Om ja, hur?". Jag ville inte ställa en ledande fråga, varför jag inte gav exempel eller skrev om att engagera sig specifikt för bygden.

Den nya urvalsgruppen valdes med samma princip som tidigare, fast den här gången valdes endast en förening från varje region ut. För att det skulle ske slumpmässigt valdes den i mitten. Sammanlagt blev det 27 nya enkäter som skickades ut. Av dessa besvarades sju enkäter. Här började jag kunna se mönster träda fram, många svar pekade i samma riktning och hade en relativt liknande fördelning som den tidigare urvalsgruppen. Med det här i åtanke beslutade jag att skicka ut samma enkät som till den första urvalsgruppen, till en tredje urvalsgrupp, för att se om det kunde uppstå en mättnad. Jag hade redan sett mönster träda fram och upplevde inte någon större skillnad mellan urvalsgrupp ett och två, trots att den senare fått en annan variant av vissa frågor. Därför ansåg jag inte att svaren i grunden skulle påverkas av vilken enkät de fick. För enkelhetens skull valde jag att skicka den första enkäten eftersom den redan fått flest svar. Den här urvalsgruppen valdes på samma sätt som förra, och svarstiden förlängdes till 25/4 för att den nya gruppen skulle ha gott om

tid att besvara enkäten. 27 enkäter skickades ut, vilket resulterade i, precis som i urvalsgruppen tidigare, sju svar. Sammanlagt resulterade min materialinsamling i 36 besvarade enkäter.

5.2 Material

Material som används i den här uppsatsen är webbsidor, böcker, två avhandlingar, en längre studie, studentuppsatser, vetenskapliga artiklar, samt enkätsvar. Vid insamling av litteratur, det vill säga artiklar och böcker, användes begreppen ”hembygdsrörelsen” och ”community archives”. Detta söktes via plattformar som Lubsearch.se och Libris.kb.se. Andra begrepp som användes utan att generera några resultat av värde var ”hembygdsrörelsen arkiv”, ”hembygdsföreningar arkiv”, ”hembygdsförbund arkiv” och ”community archive Sverige”. Resultaten om hembygdsrörelsen handlade mest om föreningar och dess historia, vilket brukar sammanfattas i årsböcker, och inte forskning om arkiven på ett mer generellt plan. Litteraturen som använts i kapitlet 3. *Bakgrund och forskningsläge* om hembygdsrörelsen fungerar mest som en beskrivning av hembygdsrörelsens bakgrund. De tre böcker som legat till grund för beskrivningen är en avhandling om traditionsinsamling, en avhandling som undersöker hembygdsföreningar på 2000-talet, och en bok som skrevs inom ramen för ett forskningsprojekt relaterat till svensk historieskrivning. Anledningen till detta är, återigen, det knappa utbudet av forskning om hembygdsrörelsen.

5.3 Etiska överväganden

När man inkluderar människor i sin forskning är det viktigt att det sker etiskt korrekt. Sveriges Riksdag har utformat Lag (2003:460) om etikprövning för att skydda den enskilda människan och respekten för människovärdet i forskningssituationer (Sveriges Riksdag, 2023). Ansvaret att godkänna en ansökan om etikprövning ligger hos Etikprövningsmyndigheten. Lag 2003:460 säger bland annat i §8 att ”Människors välfärd skall ges företräde framför samhällets och vetenskapens behov”, och i §9 att ”Forskning får godkännas bara om de risker som den kan medföra för forskningspersonernas hälsa, säkerhet och personliga integritet uppvägs av dess vetenskapliga värde”. Det måste således göras en avvägning mellan riskerna forskningspersonerna kan utsättas för, och de vetenskapliga resultat en studie kan ge. Den enskilda människan har dock alltid företräde i en forskningsstudie.

Utöver den här lagen råder det även stora restriktioner kring personuppgifter och hanteringen av dessa, genom dataskyddsförordningen, GDPR, som trädde i kraft 2018 (Ejlertsson, 2019). Personuppgifter innebär all information som kan knytas till en levande person, exempelvis namn, personnummer, foton och ljudinspelningar. Hit hör också enkätsvar som kan identifiera en person. Min enkät innehåller inga personliga frågor, och inga frågor som kan identifiera personen, eller föreningen, som har svarat. Vidare finns det heller inget krav på att respondenterna ska svara med namn eller förening, vilket gör att jag inte vet vem som har besvarat enkäten.

Enligt studentundantaget behöver inte forskning som utförs av studenter vid högskolor eller universitet etikprövas (Etiksprövningsmyndigheten, u.å). Jag har ändå valt att anonymisera enkäterna helt, eftersom vilken förening, eller vem, som svarat vad inte är relevant för studien och det skulle därför vara överflödigt att skriva ut. Det informerade jag även om i informationsbrevet. Trots att dessa risker som nämns ovan inte är aktuella i min hantering av respondenterna eller respondenternas svar, anser jag det ändå vara viktigt att reflektera över när man ber respondenter besvara frågor som kommer att citeras i en offentlig uppsats.

Vid utformandet av frågorna försökte jag dölja mina egna åsikter och värderingar, samt undvika att ställa ledande frågor (Creswell & Creswell, 2023). Yin (2013) hävdar ändå att man som forskare måste självvrannsaka sig själv och sina egna kunskaper och åsikter. Man har trots allt valt ett ämne som intresserar en, vilket skett för att man har en viss uppfattning eller tidigare kunskap om ämnet. Att vara objektiv eller neutral till sin egen studie är i princip omöjligt. Att tro att man kan vara det skulle i slutändan kunna påverka eventuella upptäckter i studien (ibid.). Jag har inga egna intressen i hembygdsförbundet och har aldrig haft det heller. Däremot är jag intresserad av arkiv och dess funktion, både för samhället i stort och för minoriteter. Min förkunskap om hembygdsföreningar och hembygdsförbund var egentligen obefintlig innan tankar på uppsatsämne började formas, och begreppet "hembygdsförbund" var inte helt tydligt för mig. Därför anser jag inte att mitt val av ämne, eller kontakten med respondenterna, är något problem.

I informationsbrevet som sändes ut ämnade jag vara så transparent som möjligt. Jag förklarade explicit syftet med studien för att inte vilseleda respondenterna, och informerade om att uppgifterna inte kommer att spridas (Ejlertsson, 2019, Creswell & Creswell, 2023). För att inte respondenterna ska uppleva det som en börda att delta försökte jag utforma enkäten så smidigt att besvara som möjligt; enkelt

formulerade frågor, öppna frågor varvat med slutna, lång svarstid, samt att jag föreslog att enkäten kan besvaras tillsammans med andra medlemmar. Jag var även tydlig med att det är frivilligt att delta för att inte lägga någon press på respondenterna. För att den själv skulle kunna avgöra när, eller om, den hade tid skrev jag även beräknad tid det tar att svara (10-15 minuter).

6. Resultat och analys

Sammanlagt besvarades 36 enkäter, av totalt 108 utskickade. Nedan presenteras frågorna under respektive tema för vilka de delades in i enkäten: deltagande, gemensamt förvaltarskap, mångfald, aktivism, reflexivitet. Efter varje fråga följer en sammanfattning av respondenternas svar, exemplifierade av citat och resonemang som knyter an till mitt teoretiska perspektiv samt tidigare forskning. Eftersom mitt teoretiska perspektiv tillät mig att dela upp frågorna i teman redan när materialinsamlingen påbörjades kommer min analys att vara teoristyrd. De teman som analyserna sker genom är alltså baserade på Caswells (2023) teori om de fem principerna. I forskningssammanhang benämns den här analysmetoden som *tematisk deduktiv analys* (Alvinus et al., 2023).

Personer, städer, eller föreningar som kan avanonymisera enkätsvaren samt respondenterna kommer att ersättas med XX i svaren. Eventuella stavfel eller grammatiska fel är inte korrigerade. R följt av siffra används för att visa vilken respondent det är som har svarat. Som tidigare nämnts har urvalsgrupp ett och tre besvarat samma frågor. Texten som är kursiverad och inom parentes i de fetstilade frågorna avser att visa vad som ändrades i frågorna till urvalsgrupp två.

6.1 Deltagande

1. Vem har ansvar för arkivet? (*Helt raderad i urvalsgrupp två, därav inkom 29 svar*)

Alla utom en förening svarade att det finns någon ansvarig. Den som svarade avvikande svarade ”oklart”, vilket kan indikera att den inte vet eller inte förstår frågan. De flesta som svarade på vem som har ansvar för arkivet svarade ”sekreteraren”, ”ordföranden”, ”styrelsen” eller andra utsedda grupper:

Sammankallande för Museikommittén R1

Föreningens sekreterare R11

Dokumentationsgruppen , stående punkt på dagordningen , 2 personer ansvarar för arkivets handlingar R23

Vissa svarade ännu mer detaljerat och uppgav namn på den ansvariga:

XX är arkivansvarig och styrelsen har yttersta ansvaret R20

Sekreteraren XX R22

En liten majoritet svarade att det är enskilda personer, exempelvis ordföranden, sekreteraren, tidningens redaktör, medan lite mindre än hälften svarade att det är styrelsen som helhet som ansvarar. Det här kan bero på hur frågan är ställd, "vem har ansvar för arkivet?" och inte "vem/vilka har ansvar för arkivet?". Tre föreningar svarar att arkivarien har ansvaret, men det framkommer inte om det är en utbildad arkivarie eller endast en informell titel den arkivansvariga har fått.

2. Vem eller vilka bestämmer vad som ska bevaras respektive gallras?

På den här frågan svarade de flesta respondenter att det är större grupper, och inte enskilda personer, som bestämmer. Majoriteten, 15 stycken, svarade "styrelsen", medan vissa refererade till andra specifika grupper. Exempelvis:

Museikommittén R1

En arbetsgrupp R4

Arkivgruppen och arkivansvariga R20

En utsedd kommitté R25

Fyra respondenter svarade att det finns en utsedd grupp som hanterar själva arkivet, men att styrelsen i slutändan måste fatta beslutet när det kommer till gallring och bevaring:

I mångt och mycket arbetsgruppen men slutgiltigt styrelsen R6

Arkivgruppen och arkivansvariga. Större beslut fattas av styrelsen R20

Styrelsen i samråd med Dokumentationsgruppen R23

Fem föreningar uppgav namn på enskilda personer, eller annat

Tidningens redaktör R4

Föreningens ordförande R18

Arkivansvarig XX R32

Den enda föreningen som uppgav att det inte fanns någon för detta svarade:

Ingen utsedd för detta R3

Det finns således i de flesta föreningar en utsedd grupp som bestämmer över vad som ska bevaras, respektive gallras. Oavsett om gruppen har bildats i syfte att

hantera arkivet, eller existerar sedan innan med att hantera andra uppgifter, så är det tydligt att det i de flesta fall fungerar så att viktiga beslut fattas av en grupp människor och inte endast en person eller en person som anses ha mer kompetens. Att bestämma vad som ska gallras respektive bevaras är stora beslut att fatta, och svaren visar på att beslutet tas i samråd med andra. Caswell skriver om sin första princip att “In communitybased discourses, archives are not led by outsiders imposing their views on communities, but instead are grassroots efforts from within.” (2023:7) vilket överensstämmer med vem som ansvarar, samt fattar stora beslut, om arkiven. Ingen utomstående grupp eller högt uppsatt person inom exempelvis kommunen eller regionen har inflytande över arkivet. Det är helt och hållet medlemmarnas ansvar. Caswell (ibid.) menar att det här skiljer sig från traditionella arkivinstitutioner, där material ofta är insamlat *åt* communities hellre än *med* communityt. Eftersom ansvaret för bevarande respektive gallring helt och hållet ligger på medlemmar är det även de som kontrollerar vad som finns i arkivet.

3. Finns det någon specifik grupp som är utsedd att sköta arkivet?

Ungefär hälften av respondenterna svarar att det inte finns en specifik grupp utsedd att sköta arkivet. Endast tre respondenter svarade att det är styrelsen, vilket skiljer sig markant från föregående svar. Det råder således stor skillnad mellan vem som *bestämmer* och vem som faktiskt *sköter* arkivet.

I många svar beskrivs det att en grupp sköter arkivet, men att det är styrelsen som fattar besluten. I dessa svar används begrepp som *arkivarie*, *arkivansvarig*, och *arkivgrupp* betydligt oftare än under tidigare svar:

Arkivet sköts av arkivarien i samråd med övriga i styrelsen R12

Arkivgruppen, 3 personer R13

Ja, Arkiv- och dokumentationsgruppen R20

Arkivarien och vice arkivarie R21

Arkivansvarig R29

Arkivarien... R31

Om detta har att göra med att personen/personerna som utför arkivuppgifter har fått den titeln är inget som framkommer av svaren, men jag skulle tro att det snarare handlar om att det är en informell titel än att det är en utbildad arkivarie. Eftersom det är de som uppges sköta arkivet kan det vara så att de inom föreningen kallas för *arkivarien* etc. I de fall det handlar om en hel grupp som omnämns som

arkivgruppen låter det mer som ett namn på en grupp som har ett ansvarsområde. Som tidigare påpekat är arbetet inom hembygdsföreningen ideellt, i likhet med community archives, och därför får man anta att det är titlar på de ansvariga mer än akademiskt utbildade människor som volontärarbetar.

4. Har alla i föreningen inflytande gällande arkivet? (Om ja, förklara gärna på vilket sätt!)

Lite mer än hälften av alla respondenter svarar kort och gott ”nej”, medan andra svarar ”nej” med modifikation:

Nej det kan man inte säga. Lite för många medlemmar R4

Nej normalt ej utan endast styrelsemedlemmarna R12

Nej. Ingen medveten om frågan R29

Några respondenter låter positiva till engagemang, och någon menar att det inte finns något sådant i nuläget men eventuellt i framtiden:

Ja, de skulle ha det om de är intresserade. Tror dock inte att så många tänker på det R3

Ja om de önskar det R18

just nu endast styrelsen men kanske i en framtid förändringar R26

Några respondenter ger ett mer utförligt svar som verkar grunda sig i den demokratiska syn som hembygdsrörelsen grundades på:

Alla i en förening har inflytande på föreningens verksamhet. Detta kan ske på olika sätt: på årsmöte, vid kontakt med styrelsen etc. R2

Ja, man är välkommen som volontär i arkivgrupp och/eller styrelse, komma på våra föreningsträffar och öppet hus och se vad som finns, komma med förslag och önskemål. R20

Om medlemmar i föreningen har synpunkter på hur arkivet skall hanteras tex hur mycket som skall visas på vår hemsida så tar vi upp det på ett styrelsemöte där beslut fattas. R23

6.2 Delsammanfattning deltagande

Det är tydligt att hembygdsföreningarna står fria från yttre påverkan, då arkivet hanteras inom föreningen och inga beslut fattas utanför föreningen. Det är i de flesta fall styrelsen, en grupp, eller en annan medlem som är specifikt utsedd av

föreningen att ha ansvar för arkivet. Det samma gäller vem som bestämmer vad som ska gallras respektive bevaras. De stora besluten fattas i slutändan av styrelsen, även om det förs diskussioner med den arkivansvariga till att börja med. Hälften av alla föreningar har en specifik grupp som är utsedd att sköta arkivet, men även här är det i de flesta fall styrelsen som har sista ordet. Dock är det endast tre föreningar som svarar att styrelsen är den utsedda gruppen att faktiskt sköta arkivet, vilket skiljer sig från tidigare frågor och svar. Det påvisar att det finns många likheter med det som Caswell (2023) anser vara ett exempel på hur community archives verkar, det vill säga en styrelse sammansatt av medlemmar som bestämmer i olika arkivfrågor. Det här uppfyller även Caswells (ibid.) påstående om att community archives verkar helt självbestämmande, styrda av communityt självt.

Alla medlemmar i föreningen har inte inflytande i arkivet enligt de flesta föreningar. 20 respondenter svarar att alla inte har inflytande, vilket är lite mer än hälften. Enligt Caswell (ibid.) kan community archives engagera sina medlemmar genom lokala arrangemang där medlemmarna får vara med och ge feedback eller komma med önskemål gällande arkivet. De föreningar som har uppgett att alla medlemmar har inflytande i arkivet har även svarat att det är ungefär såhär det går till när medlemmarna engagerar sig. Det kan ske på årsmöte, vid kontakt med styrelsen, föreningsträffar, öppet hus eller liknande. Har man önskemål om, eller synpunkter på, arkivet tas detta vidare högre upp och diskuteras i styrelsen. Det här står i kontrast till traditionella arkivinstitutioner där alla inte har inflytande i arkivet, eller kan komma med åsikter och feedback. Traditionella arkivinstitutioner har ett mer uttalat regelverk att följa, och styrs av traditionella arkivprinciper som förespråkar objektivitet och neutralitet. Hembygdsrörelsens vision är "En levande hembygd öppen för alla [...] Ingen ska lämnas utanför, utan alla är välkomna" (Sveriges Hembygdsförbund, 2022). Den här öppenheten för allas deltagande bidrar till en mer öppen och tillåtande syn för allas deltagande och åsikter i arkivet. Det här är ett mer demokratiskt synsätt än de som traditionella arkivinstitutioner arbetar för, och något som är utmärkande för både hembygdsrörelsens arkiv och community archives.

6.3 Gemensamt förvaltarskap

5. Har föreningen skickat material till någon arkivinstitution för långtidsförvaring? Om ja, är det deponerat (föreningen äger det) eller överlämnat (arkivinstitutionen äger det)?

Här finns tydligt två lika stora grupper bland respondenterna. Hälften svarar ”ja” till att ha skickat material för långtidsförvaring, och andra hälften svarar ”nej”. Två stycken svarar ”vet ej”. Det här är en betydande del av respondenterna som faktiskt har haft kontakt med en arkivinstitution för att få hjälp med att förvalta sitt material. Av de som har skickat material svarade sex att det är deponerat, och två svarade att det är överlämnat. Det tyder på en typ av samarbete som Caswell (2023) förespråkar i sina arkivprinciper, nämligen att arkivinstitutionen ska fungera som en typ av förvaringsplats åt arkivet, men att arkivbildaren fortfarande bör äga och kontrollera materialet. De som utvecklar sina svar om deponering respektive överlämning svarar:

Ja. Vi har överlämnat mycket material genom åren. Vid gåvor till föreningen berättar vi att vi gör en bedömning om vart gåvan bör ta vägen (i fall av dokument och andra handlingar) och det händer oftare nu än tidigare att vi överlämnar sådant vidare. R6

Ja i kommunarkivet, men som vi är ägare till. R7

Ja, deponerat R9

Ja. Arkivinstitutionen äger det R17

Ja, vi har arkiv inlämnat på XXarkivet i XX, främst föreningsarkivet och lite från den lokalhistoriska samlingen. Det deponerades föreningsmaterial 1995 och ska fyllas på med mer material från oss under året. R19

Ja föreningen äger det R27

Ja föreningen äger det. Arkivcentrum XX R34

Några föreningar svarar att de har skickat iväg material, men inte vet om det är deponerat eller överlämnat:

XX Kommunarkiv. Har aldrig funderat om vem som äger det R28

Ja. Vet ej vem som äger materialet nu. R29

En förening verkar gå i tankarna om att skicka iväg material

Nej, men kommer att undersöka möjligheterna tillsammans med Skånes Arkivförbund. R8

Två föreningar svarar att de har skickat vidare pliktexemplar till Kungliga biblioteket, respektive Nordiska museet, vilket även detta tyder på ett typ av kontinuerligt samarbete i bevaringssyfte. De uppger inte om det är deponerat eller överlämnat. En förening har skickat material till kommunen som sedan blivit

uppdelat i egna arkivbildare, dock framkommer det inte om det är deponerat eller överlämnat:

Ja, till XX kommun. Vi har även skickat handlingar till kommunen som har arkivlagts som egna föreningar, t ex en skytteförening R3

Ja. Föreningsarkivet XX R33

En förening förklarar att de haft kontakt med en arkivinstitution men att kontakten inte ledde till mer än så:

Nej. Vi har undersökt detta men mottagarens hantering är inte färdigutvecklad för att kunna hantera vårt underlag. R12

Trots att det inte blev någon överlämning eller deponering har det ändå tagits kontakt i syfte att skicka material.

6. Har ni en kontinuerlig dialog med en arkivinstitution gällande ert arkiv och hur ni kan förvalta det på bästa sätt?

Av respondenterna är det ungefär en tredjedel som uppger att deras förening har kontinuerlig dialog med en arkivinstitution, och av svaren att döma verkar det verkar finnas ett typ av nätverk mellan hembygdsföreningarna och arkivinstitutionerna. Några föreningar uppger även att det sker kontakt och möten mellan de olika föreningarna i samma kommun, där arkivet diskuteras för att bättre hitta ett gemensamt arbetssätt. En förening har fått instruktioner om arkivhantering, och andra får fortlöpande tips och råd, samt hjälp med förvaringsmöjligheter. Således finns det många föreningar, även om det inte är en övervägande majoritet, som har tagit emot hjälp från en utomstående part och fått professionell vägledning.

Exempel på de svar respondenter uppgav där det förekom någon form av samarbete:

Ja, Hembygdsförbundet och Länsmuséet R1

Vi har inte pratat så mycket om arkivlokal, eftersom vi i praktiken inte har någon bra sådan. Däremot får vi fortlöpande arkivförteckningar från kommunens arkivarie och handlingar kan hittas via NAD. R3

Inte nödvändigtvis direkt om vårt arkiv men vi har dialog med flera R6

Tog första kontakterna med Skånes Arkivförbund innan jul. Kommer att försätta med detta R8

Har instruktioner från arkivet R9

Landsarkivet i XX R19

Vi har gått arkivkurser med flera års mellanrum, och ska gå en till nu i mars, då vi kan återuppta kontakten. Vi har också goda relationer med XX Museum och kan rådfråga dem i olika ärenden. Där har vi fått mycket råd om fotoarkivet och hjälp med förvaringslösningar R20

Ja vi har haft 2 möten tillsammans med 3 andra hembygdsföreningar inom XX kommun ,där även en representant från kommunen var närvarande. Varje förening beskrev hur man hanterar respektive arkiv. vi kommer att ha fler möten då man gärna skulle vilja att det blev ett gemensamt arbetssätt /arkiv och hur man förvarar ,det blev tydligt att vi hade väldigt olika sätt att hantera dokumenten.Vi tyckte att det var viktigt att vi alla håller oss till den sammanställning av råd och anvisningar från Föreningsarkiven i XXs län. R23

Dessa svar tyder på att det samarbete mellan arkivarie eller traditionell arkivinstitution och community archives som Cook (2013) förespråkar är något som efterföljs av flera hembygdsföreningar. Han menade att den professionella arkivarien måste vara villig att lyssna och vara behjälplig där det efterfrågas. En respondent svarar att de har kontakt med ett museum, en svarar att de fortlöpande får arkivförteckningar från kommunens arkivarie, en svarar att de har fått instruktioner från arkivet, en har precis påbörjat en kontakt med Skånes Arkivförbund, och en har god relation till ett lokalt museum som de kan rådfråga i olika ärenden. Vidare skriver Cook att det fjärde paradigmet vi befinner oss i nu inte böra ta materialet från communityt, utan stärka communityt att ta hand om sitt eget material ”by partnering professional archival expertise and archival digital infrastructures with communities’ deep sense of commitment and pride in their own heritage and identity” (2013:116). Svaren tyder på att det finns ett gott samarbete mellan traditionella arkivinstitutioner och hembygdsföreningar, där arkivinsitutionerna kan bidra med sin expertis utan att på något vis själva äga materialet.

6.4 Delsammanfattning gemensamt förvaltarskap

Hälften av respondenterna uppger att deras förening har skickat material till en arkivinstitution, och andra hälften svarar att de inte har det. I sex av åtta fall uppger respondenterna att det är deponerat, och i två fall är det överlämnat. Fyra föreningar har skickat material men vet inte/svarar inte på om det är deponerat eller överlämnat. Det här tyder på att den funktion som Caswell (2023) förepråkar, gemensamt förvaltarskap, fungerar i dessa sex fall. I förhållande till hur många respondenter som har svarat är det inte vanligt förekommande bland föreningar, men det är tveklöst förekommande. Institutionerna kan då bidra med en trygg förvaring i arkivsäkra miljöer, trots att hembygdsföreningarna fortsätter äga sitt bestånd. En tredjedel uppger att de har en kontinuerlig dialog med en

arkivinstitution, och det här samarbetet verkar uppskattat från hembygdsföreningarnas håll då de kan få hjälp när det behövs. Kontakt mellan närliggande föreningar sker i ett fall eftersom de eftersträvar att ha liknande arbetssätt med sina arkiv. Där har även en representant från kommunen deltagit. De många svaren visar på att det förs en dialog *om* arkivet med de som kan bidra med något, oavsett om det är expertis, att fungera som bollplank, eller i utbildningssyfte. Att ha den här typen av nätverk är positivt för arkivets utveckling och visar att många engagerar sig för att arkivet ska utvecklas i en positiv riktning.

6.5 Mångfald

7. Har föreningen handlingar som inte är traditionella textdokument? Ge gärna exempel på sådana!

Lite över två tredjedelar svarar att de har handlingar som inte är traditionella textdokument, medan resten, 11 stycken, svarar att de inte har det. De som uppger att de har det svarar:

Framförallt fotografier. R1

Vi har ett USB och dessutom några DVD. R3

Bandinspelningar, fotosamling (glasplåtar) liggare, registerböcker R13

böcker, kartor, tavlor och maskiner R14

ja vi har ett mycket omfattande bildarkiv och vi uppmuntrar vid möten personer att inkomma med gamla bilder/berättelser som kan vara av intresse för föreningen. Vi har även CD skivor samt inspelade intervjuer med personer som kan berätta om livet från förr. R23

Vi har alla typer av handlingar från privata brev till kartor och digitala dokument. Till största delen omk 1850- 1930 R25

Den typ av material som återfinns i hembygdsrörelsens arkiv stämmer till stor del överens med det som Caswell (2023) anser bör finnas i ett community archive. En övervägande majoritet svarar att de har material som inte är traditionella textdokument och exemplifierar dessa. Bandinspelningar och cd-skivor med inspelade intervjuer återfinns i några av arkiven, och det här är material som ofta benämns som *oral history*, och är väldigt vanligt hos community archives.

Två respondent svarar som följer, vilket kan indikera frågan är otydlig för de som inte är professionellt utbildade arkivarier och känner till att begreppet *handlingar* är bredare än att bara innefatta papper eller text

Många fotografier men man kan väl inte kalla dem för handlingar. Också många böcker R7

Inte säker på vad som menas med denna fråga. Vi har foton av alla de slag, en del filmer osv. R8

8. Producenter ni eget material för att representera bygden? T.ex. filmer, ljud, fotografier. (Ge gärna exempel!)

På den här frågan svarar alla respondenter utom en ”ja”. Materialet som produceras hos de olika föreningarna varierar, men det tveklöst vanligaste svaret innefattar tidningar och böcker:

Ja, särskilt sockenböcker. Men även dokumentation i digitala media R1

Har försökt oss på det lite. Vi har en Youtube-kanal med ett par filmer från bygden. Vi gör även en årlig bok, som mest handlar om bygden. Förhoppningsvis kan vi göra mer R8

Vi ger ut skrifter och publicerar artiklar i medlemsbladet med material från arkivet. Mycket föreningsmaterial har inte överlevt teknikutvecklingen exv från vhs, rullband. Vi har bland annat oredigerat filmmaterial som skulle varit trevligt att göra något med. R20

Vi har gjort en bok och låtit föra över ett par filmer på USB. Det finns enskilda samlingar digitaliserade foton och äldre foton, som inte är knutna till hembygdsföreningen, men som vi kan använda oss av. R3

Ja producerat intervjuer på ljud på CD samt några DVD med äldre rullfilmer. Vi har sökbart fotoarkiv på hemsida med över 6200 foton. R25

Vi fotograferar mycket för att dokumentera nutiden och förändringar mellan åren. Gör bildspel med gamla bilder och visar vid sammankomster. Dokumenterar dessa med text. R27

Ja. Foton. Bildspel. Videofilm på youtube. R30

Videospelningar. Kassetband. Foton. R34

Många föreningar gör sitt material tillgängligt digitalt, vilket är ett sätt att inkludera allmänheten. Två respondenter svarar att de är aktiva på Youtube, vilket är ett modernt sätt att nå en större publik på. Caswell skriver under principen *mångfald* om materialet att “(...)in many community archives settings, volunteers break the traditional (but admittedly eroding) archival boundary between records creator and archivist by actively documenting their communities through oral history, photography and video projects.” (2023:10). Det här kan återses i svaren ovan där flera föreningar svarar att de dokumenterar sin förening genom något av ovan,

exempelvis intervjuer på cd-skivor (*oral history*), fotografier, och youtubefilmer samt film på dvd respektive usb-minne.

Även aspekten av att producera eget material på sitt egna vis anknyter till Caswells princip om deltagande. Som nämnt tidigare menar Caswell (2023) att det här skiljer sig från traditionella arkivinstitutioner, där material ofta är insamlat *åt* communities hellre än *med* communityt. Att producera sitt egna material handlar tveklöst om att ta frågan om materialinsamling i egna händer.

9. Representerar materialet olika åldrar, kön, åsikter, intressen, bakgrund och liknande?

Den här frågan verkar ha tolkats lite olika, vilket är förståeligt då det är en komplex fråga. Tolv svarar ”ja” utan att utveckla svaret. Nio svarar ”nej” utan vidare förklaring. Vissa respondenter svarar varken ja eller nej, men svarar ändå i viss mån på frågan genom att förklara hur deras arkiv ser ut och vilket material det innefattar:

Vi är en liten landsbygdssocken och materialet speglar i första hand det som hänt här. Boken baseras på äldre, men även några nytagna foton, och försöker spegla olika aspekter på sockenliv: kyrka, förvaltning, nöje, arbetsliv, föreningsliv m m. De två filmer vi har på USB har vi inte producerat själva men fört över på USB för att de ska kunna visas. En handlar om ett sågverk och en handlar om en syföreningsauktion. R3

Vi försöker när det är möjligt att variera, men det är inte alltid vi har möjlighet. R8

Kanske, vi strävar inte efter att vara PK R10

Det representerar den verklighet som rått och som råder. R12

Insamlat material speglar intresset hos våra volontärer genom tiderna. Med detta sagt representerar det väl bygdens historia gällande dessa aspekter R20

Några svarar både ja och nej, men verkar ändå syfta på samma sak, det vill säga att det material som finns är det som skapats utan någon vidare eftertanke på vem som representerats. Det här speglas även i svaren ovan, som varken innehöll ett jakande eller nekande svar, utan mer en förklaring till materialets uppkomst och *vad* det representerar. Det är många som anser att materialet representerar just föreningens verksamhet och dess verklighet, sett från medlemmarnas sida:

Ja vi anser att arkivet omfattar så pass mycket olika inlämnade dokument. R23

Ja, det kan vara vad som helst R27

Nej. Visar bara föreningens verksamhet utan tanke på ovan. R30

Allt möjligt representeras. R34

Som syns ovan kan *representation* tolkas olika. Om materialet är oredigerat och bara avspeglar det material som bevarats av arkivbildaren är det svårt att svara på om materialet faktiskt representerar olika åldrar, kön, åsikter, intressen, bakgrund och liknande. Om man utgår ifrån svaren ovan som menar att det finns så många olika inlämnade dokument, och att det kan vara vad som helst, bör det rimligtvis tolkas som att det representerar många olika grupper. Caswell (2023) menar att mångfalden hos handlingarna, det vill säga arkivalier av olika slag som inte är textdokument, även måste representera mångfalden hos medlemmarna och att alla olika röster bör höras. Av svaren verkar det dock inte finnas en strävan efter att representera olika grupper i samhället, men de behöver inte utesluta att det skett ändå. Caswell (ibid.) menar att *community archives* förenas kring sina gemensamma intressen, men att även motsatsen bör dokumenteras. En av respondenterna svarade:

Nej. Riktat sig mest till äldre. Ungdomar är svåra att engagera i hembygdsrörelsen. R18

Vilket kan tolkas som att medlemmarna i den föreningen är en relativt homogen grupp. Medlemmarna har trots allt sökt sig dit på grund av ett intresse, och eftersom det drivs av ideella krafter är det rimligt att större delen är pensionärer med mer fritid.

6.6 Delsammanfattning mångfald

De flesta föreningar har material som traditionella arkivinstitutioner sällan förvarar som egna föremål (Hagström & Ketola (red.) 2018). Det här är typiskt *community archives* och stämmer överens med många av hembygdsrörelsens arkiv. Alla utom en förening producerar dessutom eget material, vilket är en motsats till hur traditionella arkivinstitutioner arbetar. Neutralitetsaspekten är därmed obefintlig, om den någonsin funnits, och man kan säga att föreningarna kontinuerligt bygger på sitt eget material genom att subjektivt dokumentera sin bygd och människorna däri. Det här liknar på många vis det *community archives* gör genom att dokumentera sitt eget *community*.

Det verkar råda delade uppfattningar om ifall materialet påvisar samma mångfald som arkivformatet. Majoriteten svarar ja, dock utan att utveckla svaret. Nio respondenter svarar nej. Svaren som utvecklades kunde tolkas på olika sätt, precis som frågan som ställdes. Trots det är det en övervägande del som svarar att

materialet representerar olika grupper. Hos många föreningar finns alla olika typer av dokument som bevarats genom åren, vilket kan anses vara representativt för större delen av samhället och inte endast en homogen grupp individer.

6.7 Aktivism

10. Rörelsen grundades som en motreaktion på förändringar i samhället. Är detta något som föreningen förhåller sig till idag och i såfall hur? (Engagerar sig föreningen politiskt på något sätt? Om ja, hur?)

14 föreningar svarar explicit nej på frågan, och två svarar att de inte förstår frågan. Tre respondenter svarar inte, alternativt svarar att de inte vet. Av de resterande är det väldigt olika svar, och det verkar grunda sig i hur frågan tolkas. Några respondenter engagerar sig i frågor som påverkar den egna bygden:

I våra stadgar står det bl a att vi ska befrämja kunskapen om och känslan för hembygden och dess ur historisk och kulturell synpunkt värdefulla traditioner. Det står även att vi ska stimulera till initiativ som gagnar bygden och dess utveckling. Det senare gör vi bl a genom att med kommunens hjälp ordna en utomhushjärtstartare i socknen R3

När kommunen gjorde en ny översiktsplan så kunde vi konstatera att inget i den berörde våra socknar. Skulle ngt hända som påverkar eller engagerar bygden kommer vi att ta upp det. R10

Vi bevakar kommunala förändringsförslag R13

svår fråga.. vi startar debatt i sådant vi finner direkt skadligt mot bygden R14

Vår stadsdelsförening bildades inte för att vi var emot förändring utan för att kunna påverka utvecklingen i en riktning som var viktig för för områdets framtid R17

Nej inte direkt politisk men vi har åsikter om förändringar främst byggnation i föreningens område R28

Det lokala engagemanget från medlemmarnas sida är en av anledningarna till att hembygdsrörelsen grundades, och att hembygdsföreningar fortfarande bildas. Det kan därför te sig naturligt att engagemanget på lokal nivå är stort. Som Flinn et al. (2009) nämnde grundas ett community archive på gemensamma intresse, varav ett kan vara ett geografiskt område och dess historia. Det är det här gemensamma intresset som engagerar medlemmarna och det i sin tur leder till försök att påverka det som händer utanför föreningen som berör deras gemensamma intresse; bygden och kulturarvet. En form av aktivism kan skönjas i den här typen av agerande, även om det för hembygdsföreningarna inte handlar om att försöka påverka på större, eller global, nivå. De söker inte upp sådant som händer i andra områden, men är

tydliga med att de kommer att agera om beslut eller förslag på något sätt påverkar dem. Det här går även att återknyta till hembygdsrörelsens vision som nämndes i inledningen, varav den sista punkten löd “vi ska spela en aktiv roll för en hållbar samhällsutveckling” (Sveriges Hembygdsförbund, 2022).

En förening är avvikande då den engagerar sig i sådant som händer utanför nationens gränser:

Ja, vi försöker engagera yngre sockenbor och har dessutom engagerat oss i situationen i Ukraina, inte minst via Föreningen Svenskbyborna. R1

Andra svar syftar mer till resten av samhället i förhållande till bygden, både vad gäller det politiska styret och den tekniska utvecklingen i stort:

På sätt och vis. Styrelsen är noga med att poängtera att vi står fria från kommun och stadsstyre. R6

Både ja och nej. Vi försöker modernisera föreningen bland annat via digitalisering (även om det går långsamt), men samtidigt åter lära oss av historien så gamla kunskaper inte glöms bort. R8

Att så många föreningar svarar nej på ovanstående fråga stämmer överens med Eskilssons (2008) slutsats i sin avhandling. Hon menade att intresset för de ideologiska frågorna har avtagit, och att medlemmarna idag är mer inriktade på det praktiska arbetet. Det här styrks även av den förändring som hembygdsrörelsen genomgått, från grundandet på 1900-talet till idag. Fråga 13 nedan kommer att visa att några av föreningarna som besvarat enkäten är belägna i innerstaden och inte på en avsides bygd. Även den här utvecklingen, det vill säga den spridda geografiska placeringen av hembygdsföreningar, kan spela in i hur man förhåller sig till att rörelsen grundades som en proteströrelse mot urbaniseringen i samhället. Att se staden och industrialiseringen som den gemensamma fienden, som Eskilsson (ibid.) uttrycker det, är sannolikt inte något medlemmarna i en större stad behöver förhålla sig till idag.

Att fem respondenter inte förstod frågan, inte svarade, eller svarade att det inte visste, kan handla om att det har gått över 100 år sedan hembygdsrörelsen grundades och att den då färgades av den rådande samhällsutvecklingen. När rörelsen grundades som en reaktion på snabba samhällsförändringar och motstånd mot pågående industrialisering, var det här ett brännande aktuellt ämne. Sedan dess har mycket hänt och människor lever inte på samma sätt längre. Det kan tolkas som att de människor som är aktiva inom hembygdsföreningar idag har väldigt lite att göra med det tidiga politiska intresset och rädslan för att bygden skulle urholkas.

Av den anledningen tror jag att många blev osäkra när frågan syftade till samhällsförändringar som inte är aktuella idag, och inte heller har varit aktuella under deras livstid.

11. Vad är det viktigaste med hembygdsrörelsen?

På den här frågan innehöll svaren återkommande fyra återkommande substantiv: kulturarv, hembygden, traditioner, kunskap och historien. Det här syns i nästan alla svar och respondenterna verkar vara eniga. Även mer aktiva ord som handlar om att arbeta för något är återkommande; så som bevara, synliggöra, vårda, och informera.

Att hålla kulturarvet levande och föra det vidare till kommande generationer. R1

Att hålla historien levande, men även hålla bygden (kan även vara stadsdelar) levande genom möten av olika slag. Historien kan hållas levande genom att äldre miljöer och föremål sparas som kan användas för att illustrera människors livsvillkor. R3

Det finns två punkter som jag tycker är viktigast. Det ena är att bevara bygdens historia och unika prägel. Det andra är att i dagens osäkra värld kan vi lära oss mycket av historien i allmänhet, hur vi kan klara oss utan de moderniteter som vi idag är beroende av. R8

Att sprida kunskap om bygden, framförallt det historiska, Men vi tar även upp aktuella frågor som jordbruket, det biologiska livet och förändringar i naturen. R10

Bevarande av material och traditioner R13

Sprida kunskap och intresse om hembygden R24

Att vi tar vara på bygdens historia både från dåtid och nutid. Viktigt att vi är en demokratisk organisation och att vi är öppna för alla R27

Att bevara och synliggöra kulturarvet R31

Lär känna forntiden så förstår du nutiden och kan forma framtiden. R35

Gemenskap, förvalta kultur och traditioner R36

I viss mån kan dessa svar liknas med de som traditionella arkivinstitutioner har som uppgift. Det är tydligt att hembygdsrörelsen anser sig ha ett viktigt syfte med sin existens, och att det är deras uppgift att sprida kunskap om bygden och kulturarvet till allmänheten. I några svar kan man nästan tolka det som att föreningarna ser sig som folkbildare och med ett ensamt ansvar att kunna besvara frågor om bygden. Att många av svaren innehåller begreppet *kulturarv* är även något som stämmer överens med det som nämndes i inledningen om hembygdsrörelsens vision; "vi ska värna

kulturarvet över tid”. Det här går även att återknyta till den traditionella aspekten av vad allmänna arkiv kontra enskilda arkiv arbetar för. Enskilda arkiv är mer inriktade på att bevara kulturarv, vilket anses icke-traditionellt, medan de allmänna arkiven har en lång tradition av att bevara information (Hagström & Ketola (red.) 2018).

Om vi ser på vilka förväntningar folk generellt har på oss, så ska vi ha information om folklivet i bygden och gärna ett stort och väl sorterat fotoarkiv. Vi ska kunna svara på frågor om kulturminnen, fornminnen och bygdens stora historiska händelser, typ när la järnvägen ner, hur länge fanns affären i den byn, vet ni var min torpare/båtsman bodde? Finns stugan kvar? Detta jobbar vi med i föreningen, men även traditionella evenemang som naturvandringar, midsommarfirande och marknader som samlar bygden R20

Att vi informerar om gammalt och nytt i vårt område. (vår förening har inga byggnader) R21

För oss är det att kunna visa och berätta om den jordbruksbygd som XX tidigare var, och hur det har förändrats i vår bygd. Vi får ofta frågor om hur det var i XX förr R32

Aktivism är den fjärde av Caswells fem principer, och som nämnts under kapitlet 3. *Bakgrund och forskningsläge* är det en av de starkaste drivkrafterna i grundandet av community archives. Många medlemmar ser sig själv som politiska aktivister, varav engagemanget i arkivet är en del av att driva kampen framåt. Caswell skriver under principen *Aktivism* att “(...) the creation of community archives can be seen as a form of political protest in that it is an attempt to seize the means by which history is written and correct or amend dominant stories about the past” (2023:11). Av svaren på enkäterna om vad det viktigaste med hembygdsrörelsen är var det ingen som nämnde ett behov av samhällliga förändringar, historiska orättvisor, eller att förändra en bristfällig representation av bygden. Svaren pekar i en helt annan riktning, nämligen orden som nämndes ovan: kulturarv, hembygden, traditioner, historien, bevara, kunskap, synliggöra, vårda, och informera. Det här liknar på många sätt det som Eskilsson (2008) konstaterade i sin avhandling var gemensamt för de tre föreningarna hon studerade, det vill säga att intresset kretsar kring hembygden och dess historia. På ett sätt tyder detta på att det finns stora olikheter i hembygdsrörelsen, respektive community archives, viktigaste syfte.

12. Vad är viktigast att bevara inför framtiden?

Den här frågan genererade väldigt spridda svar. Många fokuserade på materiella ting och specifika saker de har i sina ägor:

Gamla bilder, skrifter, filmer, bruksföremål som är lokala. R2

foton, papper, böcker, kataloger m.m R14

Vår arkivgrupp jobbar med arkivet så att det är så representativt som möjligt för bygden, så att det kan hjälpa släkt- och hembygdsforskare att hitta informationen de söker. Föremålen ser vi som historieberättare och minnesväckare och vi vill gärna ställa ut dem. De lokala föremålen knutna till bygden är väl de vi ser som extra viktiga, liksom unika dokument som berättar vår bygds historia R20

Allt i arkivet, allt annat kan göras om R25

Vårt museum med byggnader och alla föremål som vi har. Vår bilddatabas, skrifter och dokument R32

Andra svarade mer abstrakt

Kulturarvet R7

Kunskap! Både om hur livet var för, men även hur vi kan använda de gamla kunskaperna framåt innan dessa glöms bort helt. R8

Vårt dagliga liv och leverne. R19

Att bevara vår historia är mycket viktigt för oss som lever här och nu samt för den framtida generationen. R23

Allt som kan vara värdefullt för kommande generationer. R34

Några svarade både och:

Såväl föremål som sedvänjor. R1

Både det materiella arvet i form av vår Prästgård från 1721 och våra samlingar, men även det immateriella arvet i form av berättelser, hur livet gestaltades tillbaka i tiden, etc. R10

Gamla böcker, föremål och gamla tänkesätt R16

Även om alla föreningar har olika föremål och handlingar är det många som verkar ha samma vision om det icke-materiella som bör bevaras inför framtiden. Det kan sammanfattas med kunskap, tankesätt, sedvänjor, traditioner, historien då, och vårt sätt att leva nu. Även här kan man se att svaren skiljer sig från Caswells femte princip om aktivism som handlar om att se framåt i hopp om förändring “for many community archives practitioners, archival collecting is not only about preserving traces of the past, but envisioning a new future” (2023:12). De flesta svaren i enkäterna handlade om att bevara sådant som var aktuellt för 100 år sedan för att förmedla vidare den kunskapen till nästkommande generationer.

13. Upplever ni att bygden blir exkluderad från resten av samhället på något sätt? (När hembygdsrörelsen grundades fanns det en viss oro för urbanisering, upplever ni att bygden blir exkluderad från samhället på något sätt?)

Strax över hälften svarade att bygden inte upplever sig exkluderad från resten av samhället. En respondent svarade att hen inte förstod frågan och en svarade att hen inte vet. En svarade att det är en för bred fråga att svara på och inget de tar ställning till i arkivet. De som svarade att de upplevde det så kunde förklara det genom att exemplen att samhällsservicen kommer längre bort, nedläggningar av viktiga samhällsfunktioner, samt att utlovade tjänster inte fungerar eller att vissa tjänster upphör helt:

Vi har en väldigt god kontakt med XX kommun, som känns engagerade i hembygdsföreningarna. På ett annat plan kan man väl säga att landsbygden är exkluderad, eftersom tidningen XX i pappersform inte delas ut på landsbygden i bl a XX kommun längre, men i tätorterna. Det är en viss förståelse för detta, men känns lite tråkigt när tidningbudet åker förbi brevlådor på landet på sin väg till tätorten. R3

Ja eftersom befolkningen minskar och samhällsservicen kommer längre och längre bort R11

ja, vi bor i sibiren gentemot resten av kommunen R14

Ja befolkningen minskar i antal R16

Ja i vissa fall kan vi känna oss utanför, då vi bor på en ö så fungerar inte alltid t.ex kommunala medel som buss och sjuktransporter som utlovat. R23

Ja, nerläggning inom vård och skola samt butiker. R25

Ibland känns det så R35

Ja vi bor på landet R36

Några av respondenterna svarade att det inte är aktuellt för just deras förening, då den är belägen i ett relativt tätbefolkat område:

Frågan förefaller inte relevant för en förening i XXs innerstad R24

Nej vi är en förening som omfattar en stor stad R28

Även om majoriteten inte upplever sig exkluderade är det tydligt att vissa föreningar gör det på grund av det geografiska läget. Frågan syftade främst till att utröna om det fanns någon känsla av utanförskap eller marginalisering från resten av samhället, likt det som finns i community archives. Både hembygdsrörelsen och community archives grundades som en form av motreaktion på vad som händer,

eller inte händer, i samhället. Däremot kan tidsaspekten spela in i hembygdsrörelsens fall, då de idag verkar stå väldigt långt ifrån den tidigare aktuella proteströrelsen. De två rörelserna kan i viss mån anses kämpa, eller ha kämpat, för varandras motsatser; hembygdsrörelsen var emot snabba förändringar i samhället, community archives kämpar för förändring.

6.8 Delsammanfattning aktivism

Det är tydligt att flera föreningar engagerar sig i det som händer i bygden, men det sker inte på en större nivå än den lokala. Att så få respondenter är aktiva i samhällsdebatten eller engagerar sig politiskt för bygden, trots att hembygdsrörelsen grundades som en motreaktion på det som hände i samhället, kan ha att göra med tiden som passerat sedan grundandet. Inget av svaren indikerar att hembygdsrörelsen verkar se sig själv som en motståndsrörelse. Caswell (ibid.) menar att medlemmarna i ett community archive är öppna med sin politiska aktivism, och grundandet av de första community archives hade sin grogrund i de politiska rörelserna på 60- och 70-talet. På ett sätt kan man se det som att hembygdsrörelsen då skiljer sig från community archives, eftersom deras drivkraft inte är att skriva sin egen historia och representera sig själva, samt att de inte ser sitt arbete inom föreningarna som en form av aktivism eller politiskt engagemang. En större, övergripande skillnad som framkommit av litteraturen är att community archives arbetar för en förändring för communityt, hembygdsrörelsen arbetade emot en för snabb förändring.

Däremot grundade även hembygdsrörelsen som en proteströrelse för många år sedan, och några respondenter upplever sig exkluderade från resten av samhället. Det är ingen övervägande del som svarar så, men det förekommer, och deras förklaringar till varför är väl motiverade. Enligt Flinn et al. (2009) är community archives inget nytt fenomen, men samhällsutvecklingen de senaste 20 åren har lett till en förändring i människors sätt att leva. De menar att migration, känslan av tillhörighet och avindustrialisering har gjort att fler blivit medvetna om det homogena narrativet som avspeglas i arkiven. Ökad finansiering av kulturarvsprojekt och de digitala möjligheterna har lett till att människor med stor geografisk spridning ändå kan samlas, och samarbeta, kring arvet efter en specifik plats eller identitet. Både utvecklingen av community archives och hembygdsrörelsen kan således härledas till industrialisering, kontra avindustrialisering, av samhället. Deras olikheter grundar sig i vilka ideologiska grunder de står på, och vad de vill åstadkomma med rörelserna.

Det viktigaste med hembygdsrörelsen och det som är viktigast att bevara inför framtiden kretsar i stora drag kring bygden och dess historia. Kulturarv, tankesätt, historia, traditioner, arkivalier, och kunskap. På många sätt handlar det om att föra vidare "det gamla" till nya generationer så att minnet inte glöms bort. I viss utsträckning kan man återknyta det här till hur uppvecklare arbetade i början på 1900-talet för att representera den egna bygden, och se till att dess minne inte föll i glömska (Edquist, 2009). Community archives arbetar mer framtidsinriktat; de vill skapa nytt material för att skriva sin egen historia även i nutid, och arbetar för en ljusare framtid för communityt (Caswell, 2023).

6.9 Reflexivitet

14. Kan föreningens arkiv förbättras?

Alla respondenter svarade jakande på frågan utom tre, varav en av dessa tre svarade att det förvaltas av professionella arkivarier. Flera respondenter svarade att det behövs förbättras i form av fysisk plats:

Ja absolut, främst i form av fysiskt skydd mot brand, väta och skadedjur. R1

Ja. Nu förvaras många handlingar hos ordförande eftersom vi inte har några bra arkiveringsmöjligheter. R3

Ja, bättre arkivlokal R13

Ja ur brandskydds sätt, bättre skåp R25

Svaren visar att begreppet *arkiv* kan tolkas både som bestånd och förvaringsplats. Några respondenter syftade i sina svar på att själva beståndet behövs ordnas och struktureras:

Ja, vi har precis börjat jobba med det för att sortera, strukturera och göra det sökbart. Digitalisera mer i det. R4

Ja, mer digitalisering för bevaring samt sökbarhet. Både vad gäller texter, film och foton R8

Ja att sortera då det finns en del tidningsmaterial, böcker m.m. som tar onödig plats R23

Vi har kommit igång med organisation och förteckning av arkiv och samlingar sedan 2022 efter att ha saknat aktiva volontärer med det intresset en längre period. Vi har samlat en volontärgrupp som är intresserad och engagerad. Samtidigt flyttar vi arkivet från en undanskymd placering i hembygdsgården till en mer tillgänglig

Läsesal. Det pågår mycket digitalisering och avfotografering. Nu har vi allt sånt lätt ordnat, vilket det inte var för 10-20-30 år sedan. R20

Andra hade en mer övergripande inställning:

Allting kan förbättras R2

Ja, allting går att göras bättre R7

Att alla föreningar utom tre svarar att det kan förbättras tyder på att det finns en öppenhet för förändring. Att medlemmarna är självmedvetna och reflekterar över vad som kan förbättras är en viktig del av community archives. Det här visar på en strävan efter att förbättra och att vara öppen förändring. Caswell skriver under femte och sista principen “In such reflection, problems are identified, solutions proposed, and successes are celebrated” (2023:12). Risken med att undvika att reflektera över arkivets eventuella förbättring är att det uppstår någon form av status quo, och som Cooks (2013) fyra paradigmer kan påvisa är arkivlandskapet i ständig förändring; bara de senaste 100 åren har det genomgått fyra skiften. Även Caswell (2023) menar att samhället i stort förändras hela tiden, likaså medlemmarnas relation till arkivet. Svaren som syftar till att digitalisering är ett sätt att förbättra arkivet på är ett tecken på att samhället utvecklas och förändras, och att många föreningar är medvetna om att de behöver följa den utvecklingen. Svaren tyder även på att föreningarna är medvetna om sina tillkortakommande och har en ödmjuk inställning till arkivet.

15. Behöver det förbättras (t.ex. gällande beskrivningar, ordnande, förtecknande)?

Skillnaden mellan *kan* och *behövs* blev tydlig i respondenternas svar. Några respondenter svarar att de inte tror det, eller att det inte är aktuellt i dagsläget, vilket indikerar att det kan ske i framtiden och att de är öppna för förändring när det är dags. Sju uppgav att det inte anser att arkivet behöver förbättras, varav tre med en förklaring som indikerar att de anser sig vara tillfredsställda med hur det ser ut idag:

Nej, det är redan väl sörjt för. R1

De handlingar som lämnas in till föreningsarkivet i XX kommun handhas efter konstens alla regler. R3

Vi har ett system som passar oss och där allt är registrerat. Förteckning finns på hemsida. R25

För andra respondenter är det ett arbete som pågår just nu:

Vi håller på att undersöka möjligheterna att via Skånes Arkivförbund komma igång med ett bättre sätt att organisera våra handlingar R8

Nej, vi är snart klara med det arbetet R13

Pågående arbete! R15

Vi står inför ett nytt digitalt system. R19

Några responderat har konkreta tankar om vad som behöver förbättras:

Ja, framförallt inventeras och uppdateras R6

I normal arkivform är allt ok men för att kunna tillgängliggöra all dokumentation behöver ytterligare digitalisering ske. R12

dokumentering och förteckningar R26

Ja. Det behöver förbättras på alla sätt. Dock fattas tid eftersom allt arbete sker ideellt. R27

De som svarar jakande eller att det är ett pågående projekt är 22 respondenter. Även här är det många som visar på förmåga till reflektion. Dock är det inte så många som verkar reflektera över hur arkivet är uppbyggt och hur det framställs, vilken metadata som används, eller hur diskussionen går när material prioriteras, alternativt prioriteras bort. Det här är en viktig del av arbetet i community archives, och handlar mer om att gå ner på detaljnivå med arkivhandlingar. En respondent svarar *dokumentering och förteckningar*, och en annan svarar *inventeras och uppdateras*, vilket kan liknas vid den process som uppmanas i ett community archive. Flera av svaren nämner återigen digitalisering som ett viktigt steg i en förbättringsprocess.

16. Diskuteras arkivet med resten av medlemmarna för att få in andra tankegångar och åsikter i hanteringen?

Hälften av respondenterna, 18 st, svarar att de inte diskuterar arkivet med övriga medlemmar. Några uppger att medlemmarna kommer med önskemål eller kan bidra till arkivet på andra sätt:

Ja, till viss del via regelbundna möten, medlemsbrev och digitala media (hemsida och Facebook) R1

Ja hela tiden. Många vill ha tillgång via internet! R19

Vi pratar med besökare på Öppet hus och berättar om vår aktivitet i sociala medier, och har fått in många önskemål och förslag att bygga vidare på den vägen. Många hjälper till med identifiering av foton där beskrivningar saknas eller kommit bort. R20

Ja vi får ofta frågor att man borde digitalisera samtliga dokument för att vara säkra på att arkivet bevaras för framtiden R23

O ja det tas upp ca en gång om året R34

Caswell (2023) menar att man inom ett community archive med fördel bör diskutera arkivet med andra medlemmar för att få in nya tankegångar. På så sätt kan man fråga om råd eller komma med förslag som kan resultera i feedback från ett annat perspektiv än det egna. Att ventilera om arkivet är viktigt och genom svaren ovan kan man se att det sker i några föreningar. Några svar indikerar att det inte läggs så stort fokus på att diskutera arkivet:

Inte i någon större omfattning. R2

Inte så mycket själva arkivet. Däremot är avsikten att diskutera samlingarna på ett medlemsmöte. R3

Vi har frågat alla medlemmar om de vill vara med i gruppen. R4

Ev nu på årsmötet i april R18

Nej allt material finns tillgängligt för alla eventuella synpunkter mottas av styrelsen R28

Många av svaren visar, trots att flertalet respondenter svarade "nej", att det förs en öppen dialog med medlemmar där alla får vara med och uttrycka sin åsikt samt komma med synpunkter till styrelsen. Även om det inte ventileras om arkivet specifikt, som nämndes ovan, så sker det ändå diskussioner regelbundet med medlemmarna där man är mottaglig för nya förslag och perspektiv.

17. Har det skett stora förändringar i arkivet vid någon tidpunkt? Om ja, varför?

Nio föreningar svarade "nej", men majoriteten svarade jakande med tillhörande förklaring. Det gick tydligt att utröna flera mönster i svaren gällande vilka stora förändringar som skett, vilket gjorde det möjligt att urskilja tre kategorier: Bättre ordning och struktur, övergång från hemmagjort register till allmänna arkivsystemat (det vedertagna systemet att ordna och förteckna arkivhandlingar fram till att verksamhetsbaserad arkivredovisning infördes för myndigheter 2009), samt digitalisering. Exempel på svar som syftade till bättre ordning och struktur:

Nu när vi går igenom. Slänger det som inte är värt att bevara för framtiden. En del i arbetet med få struktur på det och göra det sökbart. R4

Inga större förändringar bara bättre struktur! R15

En arkivarie gick igenom föreningens samlade föremål, upprättade inventarielistor och fotograferade allt. För att få kontroll på allt samlat material R22

Materialet fanns osorterat hos ordf. Togs beslut att sortera och arkivera och lämnas till kommunarkivet enl ovan R29

Ja vi ska nu i vår flytta till nya lokaler och då passar vi på att förändra stort eftersom vi då ser allt som vi har och kanske för mycket R35

Övergång från egenproducerat system till allmänna arkivsystemet:

Registreringssystemet har förändrats från ett hemmagjort till det vedertagna arkivsystemet R11

Det gamla hemmagjorda registret har bytts mot ett som följer allmänna regler R16

De flesta som svarade ja hänvisade till digitalisering som den stora förändringen:

Ja, digitaliserat med bild och beskrivning R7

Den största förändring jag sett, är när jag kom in i styrelsen. Anledningen att jag gick med var just för att jag ville digitalisera och tillgängliggöra arkiven. Ingen annan hade det intresset eller kunskapen, men nu är det i alla fall påbörjat. R8

Ja, digitaliseringen för ca 4 år sedan. Vi fick ett erbjudande från kommunen att göra det gratis, mycket tacknämligt. R10

Under de senaste åren har digitalisering gjorts av följande för att lättare kunna göras tillgängligt inte bara för styrelsen utan även för alla medlemmar: Bildregister, förteckningar över byar, verksamheter, föremål, kartor, skrifter samt ett sökregister för ord i våra årsskrifter R12

Ja, år 2021 skapades ett excelsystem se punkt 17. Sedan 2021 finns det en Arkivförteckning på XXs hemsida så att alla kan ta del av innehållet. Styrelsen valde att göra så då man ville synliggöra vad arkivet innehåller för allmänheten och få folk att förstå hur mycket som finns bevarat om vår bygd. R23

Vi har låtit digitalisera hela arkivet med dokument, ljud och film R25

Svaren från respondenterna påvisar att det sker förändringar i arkiven och att de gärna följer med i samhällsutvecklingen. Exempelvis har några valt att gå från ett eget ordnat system, till det mer etablerade *allmänna arkivsystemet* som rekommenderas för enskilda arkiv. Ytterligare ett exempel på en vilja att modernisera arkivet är att de använder sig av internet för att tillgängliggöra sitt arkivmaterial för besökare. Det här går även att återknyta till den demokratiska sidan av hembygdsförbundet som de anser vara viktig. Via digitisering av material och tillgänglighet på internet kan fler människor ta del av kulturarvet som föreningarna laddar upp på sina hemsidor.

Att digitalisering är viktigt för hembygdsrörelsens utveckling, och överlevnad, kunde även Victoria Blomberg och Julia Wolf (2016) konstatera i sin uppsats. Deras

slutsats var att medlemmarna ville lära sig ny teknik och såg det som en naturlig del i utvecklingen för föreningarna, men även att de hade ett eget intresse av att lära sig för att kunna ta del av kulturarv i större omfattning.

6.10 Delsammanfattning reflexivitet

Alla respondenter utom tre uppger att arkivet kan förbättras, sju svarar att det inte behöver förbättras. Några svarar att det inte är aktuellt just nu. De flesta reflekterar över arkivet och dess potential, vilket är grundläggande för möjligheterna att förbättra arkivet. Att 33 respondenter svarar att arkivet kan förbättras visar på en självinsikt som är öppen för konstruktiv kritik och som Caswell skriver "In such reflection, problems are identified, solutions proposed [...]" (2023:12). Hon menar att det här är en viktig princip för community archives att ta hänsyn till för att arkivet ska genomgå en positiv utveckling. Det förs även diskussioner med medlemmarna om arkivet som kan resultera i förbättring och nya perspektiv. Majoriteten av respondenterna svarade att det har skett stora förändringar i arkivet vid någon tidpunkt och dessa var ofta relaterade till teknik och digitalisering. Andra förekommande svar var introducering av allmänna arkivskemat och bättre struktur på ett generellt plan. Svaren visar att hembygdsföreningarna är öppna för att modernisera arkivet och låter sina egna medlemmar få komma med önskemål och förslag. Den här feedbacken från medlemmar är något Caswell (ibid.) menar är viktigt för community archives, inte bara för att alla får känna sig som en del av communityt, utan också för att det faktiskt sker en positiv förändring när man för diskussion och låter andra människor komma till tals. Återigen kan man se den demokratiska aspekten av hembygd rörelsen lysa igenom.

7. Slutsats

Syftet med denna uppsats var att ge en fördjupad insyn i hembygdsrörelsens arkiv och i vilken mån de kan liknas vid community archives. Ett sekundärt syfte var att tydliggöra skillnader mellan traditionella arkivinstitutioner och hembygdsföreningars arkiv för att bättre förstå hur de senare verkar. Genom att skicka ut kvalitativa enkäter till strategiskt utvalda hembygdsföreningar i varje region samlade jag in min empiri som ligger till grund för studien. Caswells fem principer som utmärker community archives är de teoretiska perspektiv som empirin analyserades mot, samt tidigare forskning. Studien visade att det finns stora likheter mellan hembygdsrörelsens arkiv och community archives. Genom principerna kunde även dess skillnader utrönas, då några principer uppvisade överväldigande likheter medan andra inte uppvisade fullt så stora likheter. Skillnaderna mellan traditionella arkivinstitutioner och hembygdsföreningars arkiv existerar, men de är inte tillräckligt stora för att påvisa något.

Eftersom fler än en fråga ställdes per princip, eller *tema* som de omnämns i resultat och analysavsnittet, är mina slutsatser baserade på en sammanvägning av svaren och hur väl de uppfyller principerna. Den första principen, **deltagande**, visade stora likheter med community archives på så sätt att de är helt autonoma och ofta hanteras av en utsedd grupp. Det som skiljer sig från Caswells (2023) princip är att alla medlemmar inte har inflytande över arkivet, men hälften av respondenterna uppgav att de har det. Det är en betydande del, även om det inte är en majoritet.

Den andra principen, **gemensamt förvalterskap**, visar även denna på stora likheter med community archives. I de fall materialet är inskickat till en större arkivinstitution svarar majoriteten att det är föreningen själva som fortsatt äger materialet. Däremot är det endast en tredjedel som uppger att de har kontinuerlig dialog med en arkivinstitution. Det är inte alla föreningar, men en tredjedel är en förhållandevis stor andel respondenter som gör det frivilligt för att göra det bästa möjliga av sitt arkiv. Enskilda arkiv, som hembygdsföreningars arkiv kategoriseras som, har inga skyldigheter att bevara eller följa några regelverk med sina arkiv.

Tredje principen, **mångfald**, uppvisar även den stor samstämmighet med community archives. Lite över en tredjedel uppger att de ha arkivalier som är annat än traditionella textdokument, och alla utom en svarar att de producerar eget material för att representera bygden. Majoriteten svarar att deras material

representerar olika grupper i samhället, men en stor del svarar även att det inte gör det. Några menar att det material som finns är så pass omfattande att det borde göra det.

Fjärde principen, **aktivism**, är den som uppvisar störst olikhet med community archives och Caswells princip. Några föreningar engagerar sig i händelser som rör bygden, och en del upplever sig exkluderade från resten av samhället. De flesta uppger dock att så inte är fallet. Vidare upplever ingen respondent att föreningen är politiskt aktiv, eller att detta skulle vara en drivkraft i hembygdsrörelsens existens. Hembygdsföreningar vill verka för att bevara mycket av det som varit, medan community archives är mer engagerade i en bättre framtid för deras community.

Femte och sista principen, **reflexivitet**, uppvisar stor likhet med det som Caswell (2023) förespråkar för community archives och anser skilja de från traditionella arkivinstitutioner. Alla utom tre respondenter svarar att arkivet kan förbättras, och majoriteten svarar även att det behövs förbättras. Hälften av respondenterna uppger att arkivet diskuteras med resten av medlemmarna i föreningen, och inte bara inom styrelsen. Respondenterna som svarar att det diskuteras med övriga medlemmar välkomnar nya förslag och önskemål. De flesta respondenterna uppgav att det skett stora förändringar i arkivet vid några tillfällen, och dessa är ofta relaterade till samhällsutvecklingen eller en förbättring av arkivet i form av ordning och struktur. Nedan besvaras frågeställningarna:

- **I vilken mån kan hembygdsrörelsens arkiv likställas med community archives?**

Empirin visade att hembygdsrörelsens arkiv och community archives uppvisar stora likheter på alla punkter utom en. En genomgående likhet är den demokratiska uppfattningen om hur inkludering och deltagande kan lägga grunden för en välfungerande förening eller ett community. Jag drar slutsatsen av min empiriska studie att medlemmarna i de olika hembygdsföreningarna är ett eget community. Som Flinn skriver i sin definition av community ”Some definitions focus on locality, others on notions of shared beliefs or shared values producing a common purpose” (2007:153). Det har framkommit av studien att alla föreningar uppvisar likheter i vad de anser vara det viktigaste med hembygdsrörelsen, samt det viktigaste att bevara för framtiden. De har således ett gemensamt syfte med sitt engagemang och sin existens. Variationen av material samt det egenproducerade materialet är också samstämmigt med mångfalden i community archives. Att majoriteten inte uppfattar sig själva som aktivister, eller att deras drivkraft inte

grundar sig i att de blivit/blir exkluderade från samhället, är viktigt att ha i åtanke då det skiljer sig från community archives. Hembygdsrörelsen är mer benägna att skydda, samt bevara, historia, kultur, traditioner och minne. Community archives har inte samma önskan om att bevara det gamla, utan drivs mer av att förändra framtiden och arbeta för att communityt ska bli rättvist behandlat, efter år av exkludering och orättvisor. Trots det kan hembygdsrörelsens arkiv i stora drag likställas med community archives då likheterna är övervägande. Det är dock inte möjligt att säga att de är samma sak.

- **Vilka skillnader kan urskiljas mellan å ena sidan traditionella arkivinstitutioner och å andra sidan hembygdsföreningars arkiv?**

Traditionella arkivinstitutioner har ett större fokus på att bevara information än att bevara kulturarv (Hagström & Ketola (red.), 2018). Kulturarvet var ett återkommande svar från respondenterna på vad de ansåg vara det viktigaste att bevara inför framtiden. Å andra sidan var det några respondenter som nämnde att de bistår med information om bygden till de som är intresserade. På ett sätt kan man se det som att arkiven besitter både kulturarv och information. Det är även tydligt att föremål bevaras i arkivet som självständiga arkivhandlingar, utan att vara kopplade till en traditionell pappershandling. Det här avviker från traditionella arkivinstitutioner (ibid.). Även den stora mängden arkivalier som inte är traditionella textdokument är avvikande. Traditionell arkivteori menar att arkiv uppstår av en arkivbildares handlingar, och i föreningarna skapar många medlemmar material kontinuerligt (Edquist, 2018). Dock verkar inga respondenter uppge att de gör det för att fylla igen luckor, utan det gör det som en hobby och ett sätt att verka i sin förening. Isåfall kan materialet de skapar anses vara en naturlig del av arkivet, eftersom de skapas av arkivbildaren, som är föreningen. De går således inte tillbaka i tiden och ser över vad de anser saknas för att sedan skapa det materialet. Traditionella arkivprinciper utgår från proveniens, kontext, utveckling och handlingar länkade till andra handlingar (Cook, 2001). Den hierarkin som finns i traditionell arkivstruktur är inget som mina enkätsvar kan ge något tydligt svar på; om det finns en hierarki eller inte. Dock uppstår det nya handlingar kontinuerligt, och det här tyder på att det inte finns en hierarkisk struktur. Flera respondenter nämnde begreppet *samlingar*, vilket tyder på att de snarare finns en samling arkivalier som är oberoende av dess proveniens utan istället hör ihop av andra anledningar. Den traditionella arkivbevaringen som mestadels syftar på förvaring, bevaring och hantering av ett fysiskt medium verkar gälla för hembygdsföreningar då de har majoriteten material som inte är digitiserat (ibid.). Det nya, icke-traditionella, sättet att hantera handlingar som är digitiserade kräver tekniska

förutsättningar som många ideella föreningar saknar. Dessa flätas samman med ekonomiska, tidsmässiga, samt kunskapsmässiga förutsättningar. Det är många komponenter som behövs för att få ett välfungerande system av digitiserade arkivhandlingar. Föreningarna har dessutom många föremål som inte kan digitiseras. För att återkomma till frågeställningen finns det både likheter och skillnader mellan traditionella arkivinstitutioner och hembygdsföreningars arkiv, och ovan har båda presenterats eftersom det är av vikt för att förstå hur hembygd rörelsens arkiv verkar.

8. Diskussion

I det här sista kapitlet kommer jag att börja med att föra en diskussion kring min valda teori och metod. Det följs av en redogörelse för studiens bidrag på samhällsnivå, samt vidare forskning inom fältet med den här studiens resultat som utgångspunkt.

Michelle Caswell är en etablerad forskare inom community archives som ägnat många år att forska på ämnet. Hennes fem principer var ett bra sätt att utvärdera skillnader, samt likheter, mellan community archives och hembygdsrörelsens arkiv, men även för att kartlägga hembygdsrörelsen på ett nytt och djupare sätt. Dock kan dessa fem principer begränsa studiens resultat eftersom materialinsamlingen baserades på principerna. Frågorna formades efter de fem principerna och vad jag ville ha svar på för att kunna jämföra svaren mot principerna. Både hembygdsrörelsen och community archives är mångfacetterade rörelser, och risken med att begränsa dessa till fem principer är något som är viktigt att reflektera över. Caswell påpekar även att “these principles are not hard and fast rules; indeed, political, cultural and historical circumstances will dictate significant differences in the ways in which these principles can or should be made manifest in archival practice” (2023:13), med vilket hon menar att det alltid är en fråga om att anpassa principerna efter rådande omständigheter. Som nämndes under kapitlet 3. *Bakgrund och forskningsläge* bildas det kontinuerligt nya föreningar, och de kan skilja sig åt i antalet medlemmar samt mängden material. En nyare förening får antas ha betydligt färre medlemmar än en etablerad sådan, och även materialet måste antas vara av begränsad omfattning i en nyare. Att söka anpassa modellen med fem principer på föreningar som har så vitt skilda utgångslägen kan påverka studiens resultat. Jag tror dock att Caswells fem principer är ett bra verktyg för att studera hur ideella arkiv verkar, och inte bara i vilken mån de kan liknas vid community archives.

Vidare har insamlingsmetoden haft sina begränsningar då den endast riktat in sig på en person, det vill säga den som mottog mejlet med länken till enkäten. Att veta om den här personen besitter kunskap för att besvara enkäten är en fråga som förblir obesvarad. Jag vet inte om det har funnits en bättre lämpad respondent än den som faktiskt besvarade enkäten. Att reflektera över hur frågorna har uppfattats och om svaren hade varit annorlunda ifall jag hade ställt frågorna på andra sätt är också något som kan påverka enkätsvaren. I en muntlig intervju hade det varit möjligt att

ställa följdfrågor, eller förklara vad frågorna syftade på i stället för att låta respondenten gissa sig till vad frågan innebar.

När påminnelsemejlet skickades ut, vid ett tillfälle, fick jag in många svar som jag upplevde var någorlunda stressade och inte helt genomtänkta. Det kan ha påverkat enkäten då jag inte fick helt uttömmande svar som annars kunnat bidra med ny information. Dock upplevde jag ganska tidigt i processen en mättnad i svaren; de pekade alla i samma riktning och jag tror själv att fler svar inte hade påvisat något nytt. När urvalsgrupp tre besvarade sina enkäter kunde jag se samma mönster som tidigare.

Den forskning som finns att tillgå om hembygdsrörelsen idag är begränsad. Mycket av den tar avstamp i de tidiga folkrörelserna i början på 1900-talet, och rör sig sakta framåt till tidigt 2000-tal. Om hembygdsrörelsens arkiv finns ingen forskning. Min studie bidrar till en förståelse för vad hembygdsrörelsen är idag, hur de förhåller sig till sin tidigare historia, och hur de lever och verkar. Även om studien haft fokus på just arkiven anser jag att studien ger en inblick i rörelsen i stort. Det finns över 2000 föreningar i Sverige med nästan 400 000 medlemmar, men ändå är kunskapen knapphändig bland de som inte själva är engagerade i en förening. Att studera vad hembygdsrörelsen besitter för material, samt vad föreningar själva anser vara det viktigaste med hembygdsrörelsen, har visat att det finns ett rikt material samt en uppfattning av att ha ansvaret att bistå med lokal information. Det här tyder på att hembygdsrörelsen skulle kunna bidra med kunskap och information på större nivå än de gör idag. Deras unika bestånd och kunskap om bygden är något som måste tas tillvara på, och bli ett praktiskt sätt att lära ut nationell, samt lokal, historia på.

8.1 Vidare forskning

I framtiden skulle en kvalitativ enkät göras om till en kvantitativ enkät och inkludera alla 2063 hembygdsföreningar för att få ett mer generaliserbart resultat. Det finns mycket intressant med hembygdsrörelsen som hamnat lite i skymundan, och blivit accepterat som ”något som bara existerar och alltid har gjort”. Som framkommit av studien om hembygdsrörelsens arkiv, och även tidigare forskning om community archives, är medlemmarna en viktig del av en fungerande gräsrotsrörelse och de tillåts ta större plats än i traditionella arkiv. Att uteslutande studera medlemmarna, hur de hanterar sina arkiv, exempelvis vilket material som prioriteras eller prioriteras bort, vad som gallras, vad som anses mindre viktigt,

skulle inte bara påvisa vad de anser viktigt att bevara för framtiden, men även ge en indikation på vad som *inte* bevaras.

För att fortsätta på samma spår skulle det även vara relevant att forska mer på föreningarnas arkiv som helhet för att inte riskera att viktigt kulturarv försvinner. Som min studie visade är det många som önskar en bättre fysisk plats att förvara arkivalierna på, vilket skulle resultera i bättre bevarandemöjligheter för att materialet inte ska förstöras eller börja självgallra. Fukt, skadedjur, brand och vattenläckor är sådant som kan skada materialet där det befinner sig nu. Några uppgav även att de hade arkivalier som de skulle behöva hjälp med att digitisera. Exempelvis magnetband är material som riskerar att börja självgallra efter en viss tid. Vidare forskning skulle kunna påvisa att det finns ett större behov av samarbete med en arkivinstitution än vad som tidigare framkommit, och att arkivarien kan behöva gå in praktiskt i arkivet, inte bara i teorin med hjälp av instruktioner eller muntlig rådgivning. Även kommunen nämndes flera gånger som en form av stöd eller som gemensam förvaltare av material, varför det skulle kunna forskas på vilken typ av samarbete som finns i dagsläget och hur det bedrivs. Detta för att utveckla dess potential, nyttja de möjligheter som finns, och skydda kulturarvet.

9. Källförteckning

- Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2022). *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber
- Alzén, Annika & Burell, Birgitta (red.) (2005). *Otydligt, otympligt, otaligt: det industriella kulturarvets utmaningar*. Stockholm: Carlsson
- Alvinus, Aida, Borglund, Anders & Larsson, Gerry (2023). *Tematisk analys: din handbok till fascinerande vetenskap*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur
- Axelsson Blomqvist, Erik (2019) *Hembygd och museer: En undersökning om den svenska hembygdsrörelsens förhållande till läns museerna*
- Bastian, J.A. and Flinn, A. (2018) *Community Archives, Community Spaces: Heritage, Memory and Identity*.
- Blomberg, Victoria & Wolf, Julia (2016) *Värna Vårda Visa!: Bevarandet av kulturarv och dess roll inom upplevelseturismen ur ett producentperspektiv*
- Brilmyer, G., Gabiola, J., Zavala, J., & Caswell, M. (2019). Reciprocal archival imaginaries: The shifting boundaries of “community” in community archives. *Archivaria*, 88, 6–48.
- Caswell, M. (2023) ‘Toward a Survivor-Centered Approach to Human Rights Archives: Lessons from Community-Based Archives’.
- Caswell M, Bastian JA, Flinn A. Affective bonds: what community archives can teach mainstream institutions. In: *Community Archives, Community Spaces: Heritage, Memory and Identity*. Facet; 2018:21-40.
- Caswell, M., Cifor, M. and Ramirez, M.H. (2016) “‘To Suddenly Discover Yourself Existing’: Uncovering the Impact of Community Archives”, *American Archivist* [Preprint], (1).
- Cook, T. (2001) ‘Archival science and postmodernism: new formulations for old concepts’, *Archival Science: International Journal on Recorded Information - incorporating ‘Archives and Museum Informatics’*
- Cook, T. (2013) ‘Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms’, *Archival Science: International Journal on Recorded Information*, 13(2–3), pp. 95–120
- Creswell, John W. & Creswell, J. David (2023). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sixth edition, international student edition Los Angeles: SAGE
- Edquist, S. (2009) *En folklig historia: historieskrivningen i studieförbund och hembygdsrörelse*. 1. uppl. Boréa

- Ejlertsson, Göran (2019). *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. Fjärde upplagan Lund: Studentlitteratur
- Eskilsson, Anna (2008). *På plats i historien: studier av hembygdsföreningar på 2000-talet*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2008
- Flinn, A, Stevens, M & Shepherd, E 2009, 'Whose memories, whose archives? Independent community archives, autonomy and the mainstream', *Archival Science*, vol. 9, no. 1/2, pp. 71–86
- Flinn, A. (2007) 'Community Histories, Community Archives: Some Opportunities and Challenges', *Journal of the Society of Archivists*, 28(2), pp. 151–176.
- The Future of Archives and Recordkeeping: A reader* (2010). Cambridge University Press.
- Gilliland, A. and Flinn, A. (2013), "Community archives: what are we really talking about?", in Stillman, L., Sabiescu, A. and Memarovic, N. (Eds), *Nexus, Confluence, and Difference: Community Archives Meets Community Informatics*: Prato CIRN Conference Oct 28-30 2013
- Hagström, Charlotte & Marander-Eklund, Lena (red.) (2005). *Frågelistan som källa och metod*. Lund: Studentlitteratur
- Hagström, Charlotte & Ketola, Anna (red.) (2018). *Enskilda arkiv*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur
- Nilsson, Bo G., Waldetoft, Dan & Westergren, Christina (red.) (2003). *Frågelist och berättarglädje: om frågelistor som forskningsmetod och folklig genre*. Stockholm: Nordiska museets förl.
- Nurminen, Eija (1992): "En jämförelse mellan skriftliga och muntliga livshistorier". I: *Självbiografi, kultur, liv. Levnadshistoriska studier inom human- och samhällsvetenskap*. Red. Christoffer Tigerstedt et al. Stockholm/Stehag: Symposion
- Ramsden, S. (2016), "Defining 'community' in models of community archives: navigating the politics of representation as archival professionals", Masters' Thesis, University of Manitoba, Manitoba, Definitions of community archives 633
- Skott, Fredrik (2008) *Folkets minnen: Traditionsinsamling i idé och praktik. 1919–1964*. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen
- SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*
- Volk, E. (2023) 'Issues in Community Archives Research', *InterActions: UCLA Journal of Education and Information Studies* [Preprint], (1).
- Wakimoto, D.K., Hansen, D.L. and Bruce, C. (2013) 'The Case of LLACE: Challenges, Triumphs, and Lessons of a Community Archives', *The American Archivist*, 76(2), pp. 438–457.

Welland, S. and Cossham, A. (2019) 'Defining the undefinable: an analysis of definitions of community archives', *Global Knowledge, Memory and Communication*, 68(8/9), pp. 617–634.

Yin, Robert K. (2013). *Kvalitativ forskning från start till mål*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

Etikprövningsmyndigheten (u.å) *Vad innebär det så kallade studentundantaget*.
<https://etikprovningmyndigheten.se/faq/vad-innebar-det-sa-kallade-studentundantaget/> [2024-02-22]

ISOF (u.å) *Frågelådan i svenska*.
<https://frageladan.isof.se/visasvar.py?svar=61334> [2024-02-17]

Merriam-Webster (2024) *Dictionary*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/community#h1> [2023-02-21]

NE (2023) *Uppslagsverket*.
[https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/community-\(2\)](https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/community-(2)) [2024-02-17]

OED - Oxford English Dictionary (2023) *Dictionary*.
https://www.oed.com/dictionary/community_n?tab=frequency [2024-02-21]

Språktidningen (2016) *Språkbloggen*.
<https://spraktidningen.se/sprakbloggen/veckans-nyord-gra-litteratur/> [2024-03-03]

Svenska Akademiens Ordböcker (2022) *Sök i tre ordböcker på en gång*.
<https://svenska.se/saol/?sok=community&pz=1> [2024-02-17]

Sveriges Hembygdsförbund (2024) *Årets hembygdsbok*.
<https://www.hembygd.se/shf/arets-hembygdsbok> [2024-02-22]

Sveriges Hembygdsförbund (2022) *Hembygdsrörelsens vision*.
<https://www.hembygd.se/shf/hembygdsrorelsens-vision> [2024-04-06]

Otryckta källor

36 svar på enkäten *Hembygdsrörelsen och arkiven* (2024-02-13 – 2024-04-25)

